

DEUTERONOM

Introducere

„Deuteronom este una dintre cele mai de preț cărți din Vechiul Testament. Influența sa asupra religiei din toate veacurile, la nivel familial și personal, nu a fost întrecută de nici o altă carte din Biblie. Este cartea citată de peste optzeci de ori în Noul Testament, fiindu-i asigurat locul în grupul select al celor patru cărți din Vechiul Testament [Geneza, Deuteronom, Psalmi și Isaia] la care creștinii din epoca primară s-au referit frecvent.”

– J. A. Thompson

I. Locul unic în Canon

Domnul nostru Isus Cristos a fost ispitit de Satan patruzeci de zile și nopți în pustiu. Trei dintre aceste ispite sunt relatate pe larg în Evanghelii în folosul nostru spiritual. Cristos nu numai că a folosit „săbia Duhului” Vechiului Testament de trei ori, dar de fiecare dată a folosit același „tăiș”: Deuteronom! Există temeuri să credem că a fost una din cărțile cele mai îndrăgite de Isus și tot așa ar trebui să fie și în cazul nostru. Dar cu tristețe trebuie să constatăm că Deuteronom a ajuns însă să fie o carte neglijată în multe cercuri, probabil datorită titlului oarecum neadecvat pe care îl are în limba engleză (și în română, n.tr.), ce redă forma sa din textul biblic al traducerii Septuaginta. Sensul, „Legea a Doua”, le-a creat unora ideea falsă că această carte nu ar conține altceva decât o recapitulare a materialului prezentat deja în cărțile precedente, Exod, Levitic și Numeri. A nu se uita însă că Dumnezeu nu repetă de dragul de a repeta, ci întotdeauna când repetă ceva o face prin sublinierea altor nuanțe sau evidențierea unor detalii noi. Exact așa stau lucrurile cu minunata carte Deuteronom, demnă de a fi studiată cu toată atenția.

II. Paternitatea

Moise este autorul cărții Deuteronom în ansamblul ei, deși Domnul îi va fi inspirat pe unii editori să relateze sau să actualizeze unele detalii. Ultimul capitol al cărții, în care ne este prezentată moartea sa, putea să fi fost scris de Moise în chip profetic sau să fi fost adăugat de Iosua sau de altcineva.

Critica liberală afirmă fără nici o jenă că Deuteronom este „Cartea Legii”, descoperită în vremea regelui Iosia (cca. 620 î.Cr.). Criticii de această orientare susțin că ar fi fost, de fapt, „un fals”, o carte lipsită de autenticitate, dar scrisă „într-un duh de pioșenie” în vremea acestui rege evreu *ca și când ar fi fost redactată de Moise*, cu scopul de a unifica actul de închinare al întregii națiuni evreiești în jurul templului de la Ierusalim.

În realitate, nu se poate asocia ideea de pioșenie la nici o lucrare falsă. Dacă e o fraudă, atunci nu mai e pioasă iar dacă este pioasă, nu mai este fraudă!

În plus nu există nici un indiciu care să ne împiedice să credem că acea „Carte a Legii” menționată la 2 Regi 22 nu se referă, de fapt, la *întregul Pentateuh*. Predecesorii lui Iosia, Manase și Amon, au fost amândoi regi răi, care au perpetuat idolatria în chiar templul lui Iehova în care Legea lui Moise fusese, după câte se pare, ascunsă de vreo persoană sau persoane cu multă evlavie.

Redescoperirea Cuvântului lui Dumnezeu și ascultarea de acesta aduce întotdeauna trezire, învioreare și refacere spirituală, întocmai cum s-a întâmplat și în vremea Reformei Protestante.

Pentru o apărare concisă a paternității mozaice asupra Deuteronomului, a se consulta Introducerea la Pentateuh.

III. Data

Deuteronom a fost scrisă, în mare, cam prin în anul 1406 î.Cr., deși alte materiale din conținutul ei, scrise cu egală inspirație

divină, au fost probabil adăugate, cum am arătat, după moartea lui Moise.

Pentru o tratare mai amănunțită a datei apariției cărții, a se consulta Introducerea la Pentateuh.

IV. Fondul și tema cărții

Deuteronom este o *reafirmare* (și nu doar o simplă repetare) a legii pentru noua generație apărută în timpul peregrinării prin pustiu. Israelii se aflau în acest timp în pragul intrării în Țara Promisă. Or, pentru a se putea bucura de binecuvântarea lui Dumnezeu pentru ei în acea țară, era de absolută trebuință ca ei să cunoască și să respecte legea.

Cartea este alcătuită, în primul rând, dintr-o interpretare spirituală a istoriei Israelului în intervalul scurs de la Sinai până în acest punct (cap. 1-3). Ideea subliniată este că cei ce refuză să învețe din istorie

sunt sortiți s-o repete. Secțiunea principală este o recapitulare a trăsăturilor importante din legislația lui Dumnezeu pentru poporul Său (cap. 4-26), urmată de o avanpremieră a planurilor lui Dumnezeu bazate pe har privitoare la guvernarea poporului Său, în perioada pe care o va străbate acesta de la intrarea în Țara Promisă până la venirea lui Mesia (cap. 27-33). Cartea se încheie cu moartea lui Moise și desemnarea lui Iosua ca succesori al său (cap. 34).

Apostolul Pavel ne amintește că Deuteronom adresează un mesaj, atât nouă, cât și poporului Israel. Comentând pe marginea textului de la Deuteronom 26:4, el spune că ea a fost scrisă, „întru totul pentru noi” (I Cor. 9:10).

Cartea este bogată în îndemnuri, care pot fi rezumate în verbele din Deuteronom 5:1: „Ascultă... învață... păzește și împlinește.”

SCHIȚA

I. PRIMUL DISCURS AL LUI MOISE: APROPIEREA DE ȚARĂ (cap. 1-4)

- A. Introducere (1:1-5)
- B. De la Horeb la Cadeș (1:6-46)
- C. De la Cadeș la Heșbon (cap. 2)
- D. Cucerirea Transiordaniei (cap. 3)
- E. Îndemn la ascultare (cap. 4)

II. AL DOILEA DISCURS AL LUI MOISE: CURĂȚIA ÎN ȚARĂ (5-28)

- A. Recapitularea legământului de la Sinai (cap. 5)
- B. Avertismente împotriva neascultării (cap. 6)
- C. Instrucțiuni privitoare la purtarea față de popoarele idolatre din jur (cap. 7)
- D. Învățămintele din trecut (8:1-11:7)
- E. Răsplăți pentru ascultare (11:8-32)
- F. Legi privitoare la închinare (cap. 12)
- G. Pedepsa pentru profeții falși și pentru idolatri (cap. 13)
- H. Alimente curate și necurate (14:1-21)
- I. Zeciuiala (14:22-29)
- J. Tratamentul aplicat datornicilor și sclavilor (cap. 15)
- K. Trei sărbători desemnate (cap. 16)
- L. Judecători și regi (cap. 17)
- M. Preoți, leviți și profeți (cap. 18)
- N. Legi penale (cap. 19)
- O. Legi privitoare la război (cap. 20)
- P. Diverse legi (cap. 21-25)

1. Ispășirea pentru cazul de omucidere nesoluționat (21:1-9).
2. Prizonierile de război (21:10-14)
3. Drepturile întâilor-născuți (21:15-17)
4. Fiii încăpățânați și rebeli (21:18-21)

5. Cadavrele criminalilor spânzurați (21:22-23)
 6. Nouă legi de comportament (22:1-12)
 7. Infracțiuni comise împotriva castității (22:13-30)
 8. Persoanele cărora li se interzicea accesul în adunare (23:1-8)
 9. Curăția în tabără (23:9-14)
 10. Legi sociale și religioase (23:15-25)
 11. Divorțul și recăsătoria (24:1-4)
 12. Diverse legi sociale (24:5-25:5)
 13. Legea căsătoriei levirate (25:5-10)
 14. Trei legi distincte (25:11-19)
- Q. Ritualuri și ratificări (cap. 26)
1. Ritualul pentru roadele dintâi (26:1-11)
 2. Ritualul pentru zeciuiala anului al treilea (26:12-15)
 3. Ratificarea legământului (26:16-19)
- R. Blesteme și binecuvântări (cap. 27, 28)

III. AL TREILEA DISCURS AL LUI MOISE: LEGĂMÂNTUL PENTRU ȚARĂ (cap. 29, 30)

- A. Legământul încheiat la Moab (29:1-21)
- B. Pedepsa pentru încălcarea legământului (29:22-29)
- C. Restaurarea survenită în urma revenirii la legământ (cap. 30)

IV. ULTIMELE ZILE ALE LUI MOISE: MOARTEA AFARĂ DIN TABĂRĂ (cap. 31-34)

- A. Înlocuirea lui Moise (cap. 31)
- B. Cântarea lui Moise (cap. 32)
- C. Binecuvântarea lui Moise (cap. 33)
- D. Moartea lui Moise (cap. 34)

COMENTARIU

I. PRIMUL DISCURS AL LUI MOISE: APROPIEREA DE ȚARĂ (cap. 1-4)

A. Introducere (1:1-5)

1:1, 2 La începutul cărții Deuteronom, copiii lui Israel sunt cantonați în câmpiile Moabului, unde ajunseseră în Numeri 22:1. În Deuteronom 1:1 ni se spune că se aflau în câmpie, față în față cu Suf. Asta înseamnă că pustiul, care se sfârșea cu câmpiile Moabului, se întindea spre sud până în acea zonă a Mării Roșii cunoscută sub denumirea de Golful Aqaba. Călătoria de la Horeb (Sinai), pe la Muntele Seir, la Cadeș Barneea, în imediata apropiere a Canaanului, a necesitat doar *unsprezece zile*, deși trebuise să treacă *treizeci și opt de ani* ca israeliții să fie pregătiți să intre în Țara Promisă!

1:3-5 Moise le-a transmis israeliților

discursul său prin care îi pregătea să intre în Canaan în al patruzecilea an de la ieșirea lor din Egipt. Asta s-a întâmplat după ce atât **Sihon, regele amoritilor**, cât și **Og, regele Basanului** au fost uciși (Nu. 21).

B. De la Horeb la Cadeș (1:6-46)

De la Deuteronom 1:6 la 3:28 avem o trecere în revistă a perioadei scurse între șederea la Muntele Sinai și sosirea în câmpiile Moabului. Întrucât cea mai mare parte a materialului a fost parcurs deja în Numeri, aici ne vom mărgini doar la schițarea unui rezumat al acestuia: Porunca lui Dumnezeu de a mărșălui spre Țara Promisă și de a **lua în stăpânire** (v. 6-8); numirea judecătorilor pentru cauzele civile (v. 9-18); călătoria de la Sinai la Cadeș Barneea (v. 19-21); trimiterea iscoadelor și răscoala ce a urmat (v. 22-46). Cu excepția lui Iosua și a lui Caleb, nici unui soldat

care a părăsit Egiptul nu i s-a permis să intre în țară (v. 34-38).

C. De la Cadeș la Heșbon (cap. 2)

2:1-23 Călătoria de la **Cadeș Barneea** până la hotarele Edomului (v. 1-7) s-a desfășurat în condițiile evitării vreunui conflict cu edomiții. Iar traseul ales în călătoria de la hotarele Edomului până în Valea Zered (v. 8-15) a avut drept scop evitarea unui conflict cu moabiții. Domnul le poruncise israeliților să nu-i hărțuiască pe amoniți, deoarece El dăruise acest teritoriu descendenților lui Lot să-l aibă în stăpânire (v. 16-19). Dumnezeu deja îi izgonise pe anumiți uriași¹ pe care amoniții îi numeau zamzumimi, așa cum făcuse El cu fiii lui Esau, distrugându-i pe horiți, avimi și caftorimi (v. 20-23).

2:24-37 Restul capitolului 2 descrie amănunțit cumplita înfrângere suferită de amoritul Sihon, regele Heșbonului. Versetul 29a indică faptul că descendenții lui Esau, edomiții, le-au furnizat israeliților, contra cost, alimente și apă, pe când aceștia au ocolit țara Edomului. Dar la Numeri 20:14-22 se sugerează că regele Edomului a fost total necooperant, refuzând cu încăpățânare să acorde asistență israeliților. O explicație ar fi că unii edomiți le-au vândut evreilor alimente și apă, deși acest lucru nu poate fi confirmat. Versetele 10-12 și 20-23 au fost adăugate, probabil, de cineva care a trăit după Moise, ele constituind parte integrantă din Scriptura inspirată divin.

D. Cucerirea Transiordaniei (cap. 3)

3:1-11 **Og, regele Basanului**, avea **șazeci de cetăți**, toate fortificate cu ziduri înalte, porți și zăvoare, precum și multe cetăți fără ziduri (localități rurale). Domnul Dumnezeu i-a dat și pe dușmanii aceștia în mâinile poporului Său. Lui Og i s-a dus vestea pentru statura lui de uriaș, cu patul său imens de fier de nouă coți lungime și patru coți lățime (adică vreo patru metri lungime și doi metri lățime). Thompson spune că „**patul**“ acesta a fost locul său de veci, nu patul obișnuit în care dormea Og:

La moartea sa el a fost înhumat într-un sarcofag masiv (textual: *pat*, „loc de odihnă“) făcut din

bazalt, spunându-i-se însă „de fier“ datorită culorii sale.... După cum citim în textul de față, sarcofagul său era expus la Raba Amon (orașul Aman din zilele noastre, capitala Iordaniei) la data când a putut să fie așternut în scris textul cărții Deuteronom.²

3:12-20 Pământul capturat la est de Iordan a fost distribuit rubeniților, gadiților și unei jumătăți din tribul lui Manase (v. 12-17). Moise le-a poruncit celor apți de luptă să traverseze înarmați râul, pentru a-i ajuta pe frații lor să cucerească teritoriile de la vest de Iordan, după care puteau reveni la moștenirea lor, la soțiile lor, la cei micuți ai lor, la vitele și la cetățile pe care le cuceriseră.

3:21-29 De asemenea Moise i-a poruncit lui Iosua să nu uite toate izbânzile din trecut și să se încreadă în Dumnezeu, fiind convins că El le va da israeliților biruință în continuare (v. 21, 22).

Dar Domnul S-a mâniat pe Moise pentru neascultarea sa în legătură cu copiii lui Israel, drept care nu l-a lăsat să treacă Iordanul. Totuși i-a îngăduit să privească Țara Promisă în toate direcțiile, din vârful muntelui Pisga (v. 23-29).

E. Îndemn la ascultare (cap. 4)

În capitolul 4 Moise procedează la o repetare a legii, ocupându-se în mod deosebit de existența unui singur Dumnezeu adevărat și de penalitățile care ar rezulta din orice alunecare în închinarea la idoli.

4:1-24 Israeliiților li s-a poruncit să asculte de legile și judecățile Domnului Dumnezeu când vor fi intrat în Canaan (v. 1). Li s-a atras atenția să nu adauge la acestea și să nu scadă nimic din ele (v. 2). Pedeapsa pe care a adus-o Dumnezeu pentru practicarea idolatriei la Baal Peor a avut, în acest sens, rolul de avertisment permanent (v. 3, 4). (Poate că acest incident al revărsării mâniei divine ca urmare a idolatriei este menționat în acest punct datorită faptului că s-a petrecut cu puțin timp în urmă și era încă proaspăt în mințile lor.) Ascultarea de lege urma să facă Neamurile să admire Israelul ca pe o națiune măreață (v. 5-8). Israelul avea datorită să-și aducă aminte din experiențele prece-

dente că ascultarea de Domnul și umblarea pe căile Sale aduce binecuvântare (v. 8). Israeliiților li s-a atras atenție îndeosebi să-și amintească de darea Celor Zece Porunci la Muntele Sinai (Horeb) (v. 9-13). Cu acea ocazie, ei nu au văzut chipul lui Dumnezeu; cu alte cuvinte, deși au asistat la o manifestare a lui Dumnezeu, ei nu au văzut o înfățișare fizică a Sa care să poată fi reprodușă de o icoană sau un idol. Li s-a interzis să-și facă vreun chip de orice fel care să-L reprezinte pe Dumnezeu sau să se închine soarelui, lunii sau stelelor (v. 14-19). Israeliiților li s-a amintit de izbăvirea lor din Egipt, de neascultarea lui Moise și judecata care a urmat, precum și de mânia lui Dumnezeu împotriva idolatriei (v. 20-24). „Numai ia seama asupra ta... ca nu cumva să uiiți“ (v. 9); „Vegheați cu luare aminte asupra sufletelor voastre... ca nu cumva să vă corupeți“ (v. 15, 16); „Vegheați asupra voastră, ca să nu dați uitării“ (v. 23). Moise era familiarizat profund cu pornirile firești ale inimii omenești. Prin urmare, cu toată seriozitatea el i-a îndemnat pe oameni să fie cu deosebită băgare de seamă.

4:25-40 Dacă națiunea avea să se abată în viitor spre închinarea la idoli, avea să fie dusă în captivitate (v. 25-28). Dar chiar și în acest caz, dacă israeliții aveau să se pocăiască, întorcându-se la Domnul cu toată inima lor, El avea să-i restaureze (v. 29-31). Nici o altă națiune nu a mai avut vreodată privilegiile de care s-a bucurat Israelul, în special miracolele săvârșite în legătură cu izbăvirea din Egipt (v. 32-38). Prin urmare ei aveau datoria să-I fie ascultători, pentru a se bucura în continuare de binecuvântările revărsate de El peste ei (v. 39, 40). Este o realitate tristă a istoriei poporului evreu să constatăm că națiunea aceasta a fost supusă procesului curățitor pe care l-a implicat captivitatea lor, datorită neascultării lor și eșecului de a lua în serios avertismentul lui Iehova. Avertismentele lui Dumnezeu nu sunt vorbe goale. Nici un om și nici o națiune nu-și pot permite să le pună deoparte și să nu suferă consecințele judecății Sale sigure.

4:41-43 Moise a pus deoparte trei cetăți

de refugiu în partea de răsărit a râului Iordan: Bețer, Ramot Ghilead și Golan (v. 31-43).

4:44-49 Aici începe al doilea discurs rostit de Moise pe câmpiile Moabului, pe malul de est al Iordanului. Versetul 48 este singurul caz în care Muntele Hermon este numit **Muntele Sion**.³

II. AL DOILEA DISCURS AL LUI MOISE: CURĂȚIA ÎN ȚARĂ (cap. 5-28)

A. Recapitularea legământului de la Sinai (cap. 5)

5:1-6 Capitolul 5 recapitulează darea Celor Zece Porunci pe Muntele Sinai (Horeb). În versetul 3 trebuie adăugat cuvântul „numai“ după „Nu“. Deci „Nu numai cu părinții noștri a făcut Domnul legământul acesta, ci și cu noi....“ Da, legământul a fost încheiat cu **părinții** lor, dar a fost destinat și generațiilor *viitoare* de israeliți.

5:7-21 Cele Zece Porunci:

1. A fost interzisă închinarea la alți dumnezei (v. 7).

2. A fost interzisă confecționarea oricărui chip cioplit precum și închinarea la o asemenea imagine (v. 8-10). Porunca aceasta nu o repetă pe prima, pentru că e posibil ca oamenii să se închine unor ființe mitice sau soarelui sau lunii, fără să recurgă la idoli. Copiii care Îl urăsc astfel pe Dumnezeu vor suferi aceeași pedeapsă ca și părinții lor (v. 9).

3. Numele Domnului nu trebuie luat în deșert (v. 11).

4. Sabatul trebuia păstrat sfânt (v. 12-15). Aici se menționează un alt motiv pentru ținerea sabatului decât cel de la Exod 20:8-11 (odihna lui Dumnezeu în cadrul Creației). Evreii trebuiau să-și aducă aminte că au fost sclavi în Egipt (v. 15). Aceste două motive sunt complementare, nu contradictorii.

5. Părinților trebuia să li se acorde cinste (v. 16).

6. Se interzicea uciderea (v. 17).

7. Se interzicea adulterul (v. 18).

9. Se interzicea furtul (v. 19).

9. Era interzis să se dea o mărturie mincinoasă împotriva aproapelui (v. 20).

10. Era interzis ca cineva să poftască (să lăcomească) (v. 21).

5:22 J. A. Thompson comentează pe marginea acestui verset:

Sintagma *fără să adauge ceva* este neobișnuită, indicând probabil că aceste porunci constituiau un rezumat atât de complet al cerințelor fundamentale ale legământului, încât nu trebuia să se mai adauge nici o altă lege. Toate celelalte legi erau doar o interpretare și dezvoltare a acestor principii de bază. Dar expresia ar putea să se refere și la o ocazie anumită, în care Domnul a făcut cunoscute cu precizie aceste zece legi. E posibil ca și alte legi să fi fost date cu alte prilejuri, întrucât volumul total de legislație cunoscut în Israel și provenind de la Dumnezeu era considerabil de mare.⁴

5:23-33 Când a fost dată legea, oamenii s-au îngrozit de manifestările Prezenței divine, temându-se că vor fi omorâți. Și astfel l-au trimis pe Moise să-I vorbească Domnului și să-L asigure că vor face tot ce a spus El. (Desigur nu și-au dat seama de păcătoșenia lor și de neputința de a face voia Lui, când au făcut un jurământ atât de pripit.) În consecință, restul legilor și rânduielilor au fost date prin intermediul lui Moise, mijlocitorul. Cele zece cuvinte sau zece **porunci** par să fi fost rostite verbal întregii națiuni când s-a aflat la Muntele Sinai (v. 30, 31).

În versetul 28 **Domnul** nu-i elogiază pentru promisiunea făcută de ei că vor păzi legea, ci mai degrabă pentru expresiile lor de frică, de uimire și înfrigurare (a se compara cu 18:16-18). Dumnezeu știa că ei nu aveau o inimă cu care să păzească poruncile Sale. Ar fi dorit ca ei să aibă o astfel de inimă, pentru ca să-i poată binecuvânta din belșug (v. 28-33).

B. Avertismente împotriva neascultării (cap. 6)

6:1-9 Când israeliții vor fi intrat în Țara Promisă, Dumnezeu voia ca ei să fie într-o stare morală corespunzătoare. Pentru ca să

se poată bucura de țară, așa cum a rânduit El, ei trebuiau să fie un popor ascultător. Prin urmare, Moise le-a dat instrucțiuni practice menite să-i înzestreze cu calitățile necesare de a putea trăi viața în Canaan (v. 1, 2). Israeliții trebuiau să dea mărturie despre adevărul potrivit căruia Dumnezeu este singurul **Dumnezeu** adevărat (v. 3, 4). Ei aveau datoria de a-L iubi pe El la modul suprem și de a păzi Cuvântul Său (v. 5, 6). Poruncile Domnului trebuiau predate cu toată sârguința copiilor lor, pentru ca prin ele ei să fie îndrumați în orice aspect al vieții lor.

Mulți părinți creștini interpretează acest pasaj ca pe un mandat de a-i învăța pe copiii lor nu doar credința, ci de a le preda și alte materii așa-zis seculare, acasă, pentru ca aceștia să nu mai trebuiască să meargă la școlile lumești, unde se predă umanismul.

Pe vremea lui Cristos evreii literalmente legau porțiuni din lege de mâini și le suspendau între ochii lor (v. 8). Dar negreșit Domnul dorea mai degrabă ca acțiunile lor (**mâna**) și dorințele lor (**ochii**) să se afle sub stăpânirea legii.

Versetele 4-9 poartă denumirea de „Șema“ (în ebraică: „a auzi“, „a asculta“) și erau recitate zilnic sub formă de crez de către evreii evlavioși, împreună cu Deut. 11:33-31 și Numeri 15:37-41.

Este semnificativ termenul folosit în ebraică pentru „singurul“ (sau „unul singur“ în engleză, n.tr.) din versetul 4, când este privit în lumina revelației mai depline a Noului Testament. Asta pentru că el reprezintă nu o unitate absolută, ci o unitate compusă, fiind astfel în deplină concordantă cu ambele nume ale lui Dumnezeu din acest verset. Iehova (Domnul) subliniază unitatea, singularitatea Sa. Elohim (Dumnezeu) subliniază Cele trei persoane ale Sale. Aceleași misterioase aluzii la unitatea trinității se regăsesc în chiar primul verset din Biblie, unde „Elohim“ este urmat de un verb la singular (a creat), pentru ca în Geneza 1:26 adjectivul posesiv la persoana întâi plural *Nostru* și exprimarea subiectului pentru persoana întâi plural („*să facem*“) să fie urmate de substantivele la singular „după *chipul* Nostru și *asemănarea* Noastră. (*Daily Notes of the Scripture Union*)

6:10-15 Când israeliții vor fi intrat în țară și vor fi început să se bucure de marea ei prosperitate, îi va fi pândit pericolul să-L uite pe Cel care le-a dat legea sau să se ducă după alți dumnezei. Ascultarea față de lege nu era atât o chestiune de a *câștiga bunăvoința* lui Iehova, cât de a-și *manifesta dragostea* față de El. Dragostea în accepțiunea ei biblică nu este un sentimentalism aprins al simțurilor, ci un model calculat de conformare la voia lui Dumnezeu așa cum ne-a fost descoperită aceasta. Dragostea nu este o opțiune, un element facultativ, ci o necesitate intrinsecă, de care depinde bunăstarea noastră, integritatea ființei noastre. Gelozia lui Dumnezeu (râvna pentru slava Sa) i-ar fi distrus pe oameni, dacă aceștia ar fi călcat legământul Său prin intermediul neascultării.

6:16 Domnul Isus a citat acest verset în Matei 4:7 și Luca 4:12 ca răspuns la sugestia făcută de ispititor ca Domnul să Se arunce de pe streșina templului. La Masa poporul a dus lipsă de apă de băut și pentru asta a pus la îndoială că Iehova ar fi alături de ei (Ex. 17). A te îndoi de purtarea de grijă a lui Dumnezeu și de bunătața Sa înseamnă a-L *ispiti*.

6:17-25 Ascultarea ar fi urmat să le aducă israeliților biruința asupra vrăjmașilor lor (v. 17-19). Genațiilor viitoare trebuia să li se aducă la cunoștință cum i-a izbăvit Dumnezeu pe israeliți din Egipt, cum le-a dat legea, spre binele și binecuvântarea lor (v. 20-25). Comparați versetul 25 cu Romani 3:21, 22. Legea spune: „*dacă vom împlini cu scumpătate*“; în schimb, harul spune: „*către toți și peste toți cei care cred*.“ Astăzi credincioșii sunt îmbrăcați cu neprihănirea pe care se baza legea, neprihănirea lui Dumnezeu (2 Cor. 5:21) și asta pe temeiul credinței, nu al faptelor (Ro. 4:5).

C. Instrucțiuni privitoare la purtarea față de popoarele idolatre din jur (cap. 7)

7:1-5 Israelii au fost avertizați cu strășnicie să nu se amestece cu națiunile păgâne și idolatre care locuiau pe vremea aceea în Canaan. Pentru a pedepsi aceste șapte națiuni – hitiții, ghirgasitiții, amoriții,

canaanitiții, periziții, hevitiții și iebusiții – pentru păcatul lor nespuse de mare și pentru a păzi Israelul de contaminare, Dumnezeu a decretat ca aceste Neamuri să fie cu desăvârșire exterminate și să fie distruse orice urmă a idolatriei lor. Poate că versetul 3 anticipează eșecul de care aveau să dea dovadă evreii în a pune în practică instrucțiunile din versetul 2, asta pe considerentul că dacă i-ar fi distrus pe toți locuitorii aceștia ai țării, evident nu s-ar mai fi pus problema să fie ispitiți să se încuscrească cu ei.

7:6-11 Dumnezeu a ales Israelul ca să fie un popor separat, izolat de celelalte popoare, atașat de Dumnezeu, aparținând în exclusivitate Lui. El a dorit ca israeliții să nu fie ca celelalte națiuni. El nu i-a ales pe israeliți pentru superioritatea lor numerică (căci erau cei mai reduși la număr dintre toate popoarele). El i-a ales pur și simplu pentru că i-a iubit și a dorit ca ei să-L asculte în toate lucrurile. **O mie de generații** înseamnă pe veci. Domnul ura națiunile din Canaan din pricina faptelor rele pe care le săvârșeau acestea. El a iubit națiunea Israel nu pentru vreo bunătațe a lor, ci pur și simplu pentru că i-a iubit pe israeliți și a dorit să-și respecte jurământul pe care l-a rostit strămoșilor lor. Cine ar putea înțelege, cine ar fi în stare să pătrundă harul unui Dumnezeu suveran în chestiunea alegerii!

7:12-26 Dacă membrii poporului lui Dumnezeu aveau să-I fie credincioși în țara în care intrau, El avea să-I binecuvânteze cu mulți copii, cu recolte îmbelșugate, cu turme întinse, cu sănătate și cu biruință asupra vrăjmașilor lor (v. 12-16). Dacă ar fi fost vreodată tentați să se teamă de dușmanii lor, nu trebuiau decât să-și aducă aminte de brațul puternic cu care i-a izbăvit în chip minunat Dumnezeu în trecut, în special cum i-a scos cu mână tare și braț întins din Egipt (v. 17-19). Exact așa cum a făcut în trecut, El va face din nou, trimițând viespi ca să-i distrugă pe inamicii lor (v. 12-16). „Viespi“ ar putea fi luat în sens literal, sau la figurat, reprezentând o armată cuceritoare (v. 20-24). (Zonele nepopulate devin terenuri prielnice înmulțirii animalelor sălbatice, pe când zonele

urbane împiedică răspândirea lor.) Un alt motiv pentru care nu li s-a promis israeliților o victorie imediată asupra dușmanilor lor îl găsim în Judecători 2:21-23: Dumnezeu avea să se folosească de păgânii rămași pentru a pune la probă Israelul, pentru a-l testa. Toți idolii trebuiau distruși cu desăvârșire, ca nu cumva să devină o ispită pentru Israel (v. 25, 26). Cea mai gravă amenințare la adresa Israelului n-o constituiau locuitorii Canaanului, ci idolii acestora și abominabila imoralitate care însoțea închinarea la acești idoli. Și astfel bătăliile pentru care trebuiau să se pregătească mai abitir nu erau cele fizice, ci cele spirituale.

D. Învățăminte din trecut (8:1-11:7)

Referitor la capitolele 8 și 9, J. A. Thompson scoate lapidar în evidență următoarele:

În continuare, se face trimitere la două învățăminte importante din trecut. Mai întâi, experiența purtării de grijă a lui Dumnezeu față de ei în perioada peregrinărilor prin pustiu, când israeliții au fost neajutorați, i-a învățat lecția smereniei prin intermediul disciplinei providențiale. Amintirea acelei experiențe avea darul de a-i păzi de mândria în care ar fi putut cădea, copleșiți de propriile lor realizări în climatul de securitate și prosperitate asigurat de țara în care vor fi intrat (8:1-20). În al doilea rând, orice succes pe care l-ar fi putut reperta în viitoarea campanie de cuceriri militare nu trebuia cotate drept un semn al aprobării divine pentru propria lor neprihănire (9:1-6). În realitate, atât în incidentul cu vitelul de aur (9:7-21), cât și într-o sumedenie de alte incidente (9:22-29), Israelul s-a dovedit a fi o națiune necredincioasă și răzvrătită.⁵

8:1-5 Din nou Moise i-a îndemnat pe israeliți să asculte de Dumnezeu, apelând, ca motivație, la grija plină de iubire pe care le-o purta El. Domnul îngăduise să intervină în viața lor încercări cu scopul de a-i smeri, de a-i dovedi și de a le pune la încercare ascultarea. În paralel cu acestea El i-a și hrănit însă cu mană din cer, asigurându-le îmbrăcămintea de trebuință, care nu

s-a uzat și încălțăminte necesară să nu li se umfle picioarele în cei patruzeci de ani de peregrinări prin pustiu.

Dumnezeu știa ce era în inima oame-nilor. El nu de aceea a pus la încercare Israelul în pustiu (v. 2), ca să afle vreun lucru pe care nu l-ar fi știut, ci le-a dat israeliților prilejul de a recunoaște natura lor rebelă, pentru ca să poată aprecia mai profund îndurarea și harul Său. Totodată peregrinările prin pustiu au avut rolul de a-i învăța lecția de a se teme de Domnul.

8:6-20 Moise și-a pledat cazul nu doar de pe fundamentul a ceea ce înfăptuise Dumnezeu, ci și de pe temeiul a ceea ce urma să facă El (v. 6, 7). Binecuvântările pe care le oferea această țară bună a Canaanului sunt descrise amănunțit (v. 7-9). Prosperitatea i-ar putea conduce la uitare iar uitarea la neascultare. De aceea ei trebuiau să vegheze pentru a nu cădea victime acestor primejdii (v. 10-20). Credincioșiei lui Dumnezeu trebuia să i se răspundă printr-o credincioșie corespunzătoare din partea Israelului. Dumnezeu își respecta legământul încheiat de El cu patriarhii (v. 18); la rândul lor, israeliții aveau datoria de a-și respecta cuvântul dat față de Dumnezeu (Ex. 19:8). Dacă ei ar fi uitat mărețele acte de izbăvire săvârșite de Dumnezeu în folosul lor, punând bogăția și belșugul lor pe seama propriilor lor puteri, atunci Iehova avea să-i nimicească, cum a nimicit națiunile păgâne din Canaan.

9:1-3 Capitolul 9 începe cu o descriere a națiunilor pe care le va înfrunta Israelul în curând pe câmpul de bătălie. Israel nu avea voie să se teamă, cum procedase cu patruzeci de ani în urmă, deoarece Dumnezeu va lupta pentru ei. „El îi va distruge... și tu îi vei izgoni și-i vei distruge repede.” Observați complementaritatea lucrării divine conjugată cu acțiunea omului. Ambele sunt esențiale pentru asigurarea victoriei asupra Țării Promise.

9:4-7 După ce... Dumnezeu îi va fi învins pe locuitorii țării, israeliții nu vor avea voie să se laude. Ei sunt avertizați de trei ori să nu atribuie izbănzile neprihănirii lor proprii (v. 4-6). Dumnezeu le va da pământul, datorită răutății actualilor locuitori ai săi (v. 4), din pricina jurămân-

tului pe care l-a făcut lui **Avraam, Isaac și Iacob** (v. 5), și nu pentru vreun merit al lor înșiși. În adevăr, în această privință ei erau un popor încăpățânat (tare la cerbice) (v. 6), provocator și răzvrătit (v. 7).

9:8-23 Moise citează ca exemplu purtarea lor la Muntele Horeb (adică Sinai) (v. 8-21). Versetele 22 și 23 menționează alte locuri în care israeliții au păcătuit: Tabera (Nu. 11:3); Masa (Ex. 17:7); Chibrot-Hataava (Nu. 11:34); Cadeș-Barneea (Num. 13:31-33). Observați cât de iremediabilă a fost distrugerea vițelului de aur (v. 21).

9:24-29 La Muntele Sinai doar mijlocirea lui Moise a salvat poporul de mânia lui Iehova. El nu și-a întemeiat pledoaria pe neprihănirea poporului (o demonstrație în plus că israeliții erau lipsiți de orice neprihănire), ci pe argumentul *posesiunii*: „**Poporul Tău și moștenirea Ta**“ (v. 26); pe *promisiune*: „**Adu-ți aminte de slujitorii Tăi, Avraam, Isaac și Iacob**“ (v. 27); pe *putere*: (în cazul nimicirii israeliților, egiptenii ar fi putut ridiculiza puterea lui Dumnezeu): „**ca nu cumva țara din care ne-ai scos să zică: «Pentru că Domnul nu era în stare»**“ (v. 28).

În versetul 1 din capitolul 10 narațiunea reia evenimentele de la Muntele Sinai, urmând logic versetului 29 din capitolul 9. Biblia nu redă întotdeauna evenimentele în ordine cronologică, datorită faptului că intervine o altă ordine, spirituală sau morală, care este mai importantă decât simpla înlănțuire cronologică a desfășurărilor. Caz în speță: ar fi mai logic ca un nou capitol⁶ să înceapă după versetul 11, deoarece primele 11 versete se ocupă de evenimentele de la Muntele Sinai (adică de tema demarată la 10:8), pe când versetele 12 și următoarele sunt un îndemn la ascultare, bazat pe harul și îndurarea lui Dumnezeu.

10:1-5 Paragraful acesta consemnează a doua dare a legii și depunerea celor două table în chivot. Versetul 3 nu înseamnă că Moise personal a făcut chivotul, ci doar că a dat dispoziție să se facă. Se spune despre cineva că a făcut cutare și cutare lucru, când de fapt a dispus efectuarea acelei acțiuni prin intermediul altcuiva.

10:6-9 Versetele 6 și 7 par să semnaleze

intervenția unei schimbări bruște în acest punct. În fapt avem de a face cu două paranteze, ce consemnează evenimentele petrecute la o dată ulterioară, după cum indică traducerea NKJV. Dar cititorul este adus până în momentul morții lui **Aaron**. (NKJV redă versetele 6-9 între paranteze, facilitând înțelegerea fragmentului.)

Mosera era probabil districtul în care era situat Muntele Hor, întrucât acesta este muntele pe care s-a aflat Aaron când a murit (Nu. 20:25-28). În prezent nu se mai cunoaște locul exact unde s-a aflat Mosera. Poate că pomenirea morții lui Aaron l-a făcut pe Moise să se gândească la preoție, drept care a revenit la alegerea lui Levi ca trib însărcinat cu slujba preoțească (v. 8, 9). Funcția triplă a preoției este redată în versetul 8: (1) să poarte chivotul legământului; (2) să stea înaintea Domnului pentru a-I sluji; și (3) să binecuvânteze în numele Lui. Era important ca această generație de israeliți ce se pregătea să intre în Canaan să fie instruită cu privire la instituția preoției.

10:10, 11 Din nou Moise le-a amintit de a doua ședere a sa pe Sinai, când timp de patruzeci de zile și patruzeci de nopți a mijlocit pentru ei. Dumnezeu a auzit, a oprit judecata și le-a spus să se ducă și să ia în stăpânire țara.

10:12-22 Ceea ce dorea Iehova de la poporul Său este rezumat în cuvintele: „**să se teamă... să umble... să iubească... să slujească... să păzească**“ (v. 12, 13). Toate poruncile lui Dumnezeu fuseseră concepute spre binele lor (v. 13b). Moise i-a încurajat să asculte de Dumnezeu din pricina măreției Sale (v. 14), a faptului că în suveranitatea Lui l-a ales pe Israel ca popor special al Său (v. 15), datorită neprihănirii și dreptății Sale (v. 17-20) și datorită bunăvoinței și îndurărilor manifestate de El față de Israel în trecut (v. 21, 22). O inimă circumcisă (v. 16) este o inimă ascultătoare.

11:1-7 Din nou Moise face o trecere în revistă a istoriei Israelului pentru a trage învățăminte spirituale din această istorie. În versetul 2, Moise se adresează supraviețuitorilor generației mai vechi, făcând distincție între aceștia și generația celor născuți în deșert. Soldații care aveau peste

douăzeci de ani în momentul ieșirii din Egipt au fost excluși din rândul celor care au putut intra în Canaan (2:14; Ios. 5:6). Dumnezeu Și-a izbăvit poporul, israeliții, din Egipt, conducându-i prin pustiu, dar n-a tolerat răscoala lui Datan și Abiram. Or, judecata adusă de Dumnezeu peste egiptenii idolatri și viguroasa judecată îndreptată împotriva rebelilor din propriul Său popor trebuie să le fie de învățătură israeliților, ca să priceapă cât de mare este nechibzuința de a ajunge să sufere dezaprobară Lui.

E. Răsplăți pentru ascultare (11:8-32)

11:8-17 Tot atât de adevărat este și corolarul acestui principiu, în sensul că modalitatea prin care ei puteau trăi zile multe în țară (v. 9) era aceea de a păzi toate poruncile (v. 8). Țara care urma să-i delecteze, dacă vor asculta, este descrisă în versetele 10-12. Sintagma: „**le udai cu piciorul**“ este probabil o referire la folosirea vreunui dispozitiv de pompă a apei sau poate că se referă la deschiderea cu piciorul a zăgazurilor. **Egiptul** era o țară aridă, a cărei rodnicie era asigurată însă prin intermediul irigației. În schimb, peste Țara Promisă Dumnezeu Și-a revărsat din belșug binecuvântarea Sa în natură (v. 11, 12). Cantități abundente de ploaie și recolte îmbelșugate erau rezervate ca răsplată pentru ascultare (v. 13-15), în schimb a-L uita pe Dumnezeu sau a cădea în idolatrie ar atrage după sine secetă și ariditate.

11:18-21 Cuvântul lui Dumnezeu trebuia să fie un subiect de conversație în familie. El trebuia iubit și trăit în practică. Răsplata pentru practicarea Cuvântului urma să fie înmulțirea zilelor lor în țară și, de asemenea, ca zilele cerului de deasupra pământului (v. 21).

„Evreii din vremea de pe urmă“ au interpretat versetul 18b în sens literal, drept care purtau săculețe mici cu porțiuni din Scriptură pe frunțile lor și le așezau pe ușorii ușii, (cum încă mai fac unii). Dar versetul 19a sugerează adevărul avut în vedere: Cuvântul pe mână înseamnă o pereche de mâini care nu se vor preta la lucru de mântuială sau la lucrări nevrednice; Cuvântul între ochii noștri reprezintă controlul

lui Dumnezeu asupra vederii noastre – spre ce privim și după ce jinduim; Cuvântul pe ușorii ușii înseamnă ca viața de familie să se afle permanent sub constrângerea responsabilității pe care o avem față de Dumnezeu, în special pentru orice suflete tinere ce ni le-a încredințat El pentru a le îngriji. (*Daily Notes of the Scripture Union*).

11:22-25 Cei care vor umbla pe cărările Domnului îi vor izgoni pe canaaniiții păgâni și vor lua în stăpânire pământul călcat de picioarele lor. Regula după care urma să se facă luarea în stăpânire a pământului este expusă în versetul 24. Tot pământul era al lor, în virtutea promisiunii, dar era de datoria lor să intre în această țară și să și-o însușească, după cum și noi trebuie să ne însușim făgăduințele lui Dumnezeu. Hotarele prezentate în versetul 24 nu au fost realizate niciodată pe plan istoric de Israel. E drept că regatul lui Solomon se întindea de la râu (Eufrat) până la granița cu Egiptul (1 Regi 4:21), dar israeliții nu au posedat în realitate întreg teritoriul acesta. Mai degrabă aici au fost incluse state care îi dădeau bir lui Solomon, păstrându-și în schimb forma proprie de guvernare internă. Versetul 24, alături de multe altele, își va găsi împlinirea în timpul Domniei de o mie de ani a Domnului Isus Cristos.

11:26-32 Prin urmare Israel avea de ales: binecuvântare sau blestem. Binecuvântare, în cazul ascultării, și blestem în urma neascultării. Doi munți din Canaan au reprezentat acest adevăr: Muntele Gherizim simboliza binecuvântarea iar Muntele Ebal blestemul. Acești doi munți, situați în apropiere de Sihem, flancau o mică vale. Jumătate din triburi trebuia să stea pe Muntele Gherizim, în timp ce preoții rosteau binecuvântările ce însoțesc ascultarea. Celelalte șase triburi trebuiau să stea pe Muntele Ebal, în timp ce preoții recitau blestemele ce decurg din neascultare. În fiecare caz oamenii trebuiau să spună: „Amin!“ A se consulta Deuteronom 27:11-26 pentru detaliile privitoare la semnificația acestor doi munți.

Stejarii More sunt, probabil, cei men-

ționați în Geneza 35:1-4. Acolo, cu câteva secole mai înainte, Iacob își curățise casa de idolatrie. Poate că această referință a avut nu doar rolul de indicator geografic, ci și spiritual.

F. Legi privitoare la închinare (cap. 12)

12:1-3 Când vor fi intrat în țară, membrii poporului lui Dumnezeu aveau datoria să distrugă toți idolii și lăcașurile de cult ale acestor idoli, toate locurile unde se practicase această formă de falsă închinare. Chipurile de lemn (ebr. *așerîm*) erau reprezentări ale unei zeități de sex feminin. **Stâlpii** îl simbolizau pe Baal, zeitatea de sex masculin.

12:4-14 Dumnezeu va pune deoparte un loc pentru **închinare**, unde se vor aduce **jertfe și ofrande**. Este chiar locul în care a fost montat prima oară cortul întâlnirii (Șilo – Ios. 18:1), precum și locul unde, mai târziu, avea să fie înălțat templul (Ierusalim). Locul de închinăciune nu putea fi orice loc, ci doar acela pe care l-a ales și aprobat Dumnezeu. Centrul de închinăciune al creștinului este o Persoană, Domnul Isus Cristos, manifestarea vizibilă a Dumnezeirii invizibile.... Dumnezeu trece cu vederea în pustiu anumite nereguli, care nu aveau însă voie să se repete în țara Canaanului (v. 8, 9).

12:15-28 În Levitic 17:3, 4 Dumnezeu poruncise ca ori de câte ori se sacrifică un animal de jertfă cum ar fi un bou, o oaie sau o capră, animalul trebuia adus la cortul întâlnirii. Acum însă, odată cu intrarea în Canaan, se impunea o schimbare a legii. Din acest punct evreii puteau înjunghia și mânca animale de casă aduse de obicei ca jertfe, după cum puteau mânca și **gazela și căprioara** (animale curate nedestinate jertfelor). Permișiunea aceasta a fost dată pentru cei ce erau necurați din punct de vedere ceremonial, precum și celor care erau curați. Dar li s-a atras atenția de repetate ori să nu mănânce sânge, deoarece sângele constituie viața trupului iar viața îi aparține lui Dumnezeu.

12:29-32 Israeliiți au fost preveniți cu toată strășnicia nici măcar să nu cerceteze practicile idolatre ale păgânilor, ca nu cumva să fie ispitiți să introducă aceste

practici abominabil de rele în cadrul închinării lor rezervate doar Dumnezeului adevărat. Versetul 31 se referă la practicile abominabile ce însoțeau închinarea la Moloc și Chemoș. În NT, Pavel ne spune că forța motrice, motivația ce stă la baza idolatriei este de natură demonică (1 Cor. 10:20). Ne mai mirăm atunci de cruzimea și degradarea nespuse de mari implicate în idolatrie, când aflăm adevărata ei natură? Faptul că inima omenească gravitează spre acest fel de întuneric, cu mult mai mare ușurință decât caută lumina adevăratului Dumnezeu, este demonstrat și ilustrat chiar de națiunea căreia îi sunt adresate cuvintele cărții Deuteronom. A nu se uita că însuși Solomon, al treilea rege al Israelului, a zidit un altar în cinstea lui Chemoș și Moloc chiar în Ierusalim, cetatea în care Domnul își statornicise Numele (1 Regi 11:7).

G. Pedepsa pentru profeții falși și pentru idolatri (cap. 13)

Persoanele individuale sau grupurile care ar ispiti oamenii lui Dumnezeu să practice idolatria trebuiau omorâți cu pietre, fie că era vorba de un profet (v. 1-5), fie de o rudă apropiată (v. 6-11), fie de o comunitate de oameni (v. 12-18). Li s-a interzis să urmeze un profet care încuraja poporul să comită idolatrie, chiar dacă vreun miracol prezis de acesta s-ar fi împlinit. O atare persoană era un profet fals și trebuia dat la moarte. Chiar dacă o rudă apropiată își ademenea familia să practice idolatria, și această rudă trebuia ucisă.

Oamenii corupți din versetul 13 erau „oameni de nimic” sau „fii ai netrebniciei” (ebr. *belîyaa'al*). Orice bandă de atari indivizi, care îi duceau pe oamenii cetății în rătăcire, îndepărtându-i de Dumnezeu și convingându-i să practice închinarea la idoli, trebuiau uciși, împreună cu locuitorii acelei cetăți iar cetatea trebuia arsă.

Unei cetăți israelite idolatre trebuia să i se aplice același tratament care se aplica cetăților canaanite: distrugerea cu desăvârșire a acesteia. Dumnezeu nu este părținitor; El se poartă cu asprime față de orice păcat, chiar față de cel ivit în sânul

poporului pe care Şi l-a ales. Dar există totuşi o diferenţă. Motivaţia este alta. În cazul unei cetăţi israelite judecarea ei s-ar face din considerente de disciplină părintească, scopul urmărit fiind însăşi îndreptarea naţiunii.

H. Alimente curate şi necurate (14:1-21)

14:1, 2 Aceste două versete interzic practica idolatrii a mutilării corpului în cursul practicii de jeliere, de doliu pentru cei morţi. Evreii aveau mult mai mare consideraţie pentru trupul omenesc, creat de Dumnezeu, decât Neamurile.

14:3-21a Paragraful acesta repetă chestiunea alimentelor curate şi necurate, fie că e vorba de animale (v. 4-8), de peşti (v. 9, 10), de insecte zburătoare (v. 19), sau de păsări (v. 11-18, 20). (Referitor la excepţiile de la preceptele enunţate de versetul 19, vezi Lev. 11:21, 22.) O listă similară este dată în Levitic 11. Cele două liste nu sunt identice, ele deosebindu-se în unele detalii. De fapt nici nu s-a intenţionat ca ele să fie identice. Unele animale erau necurate din motive ce ţin de igienă, pe când altele erau necurate datorită faptului că erau implicate în ritualuri idolatre sau erau venerate de păgâni.

Principiul enunţat în NT cu privire la alimente se află în Marcu 7:15, Romani 14:14 şi 1 Timotei 4:3b-5. Neamurilor li se îngăduia să mănânce carnea unui animal care a murit de la sine, pe când israeliţilor le era interzis acest lucru (v. 21a), deoarece a face aşa ar însemna să încalce porunca de la Deuteronom 12:23 (nu s-a scurs sângele din animalul respectiv).

14:21b Israeliţii nu aveau voie să fiarbă iedul în acelaşi vas în care se afla laptele mamei sale (v. 21b). (Interdicţia se referă, după câte se pare, la un ritual practicat de canaaniti. Este o interdicţie ce apare de trei ori în cuprinsul Pentateuhului.) Din considerente de ordin practic, această interdicţie avea darul de a-i feri pe oameni de intoxicaţia ce rezultă în mod frecvent atunci din alterarea produselor lactate. În plus, s-a constatat că valoarea calciului este anulată, în cazul consumării celor două elemente în comun. Din această restricţie s-a dezvoltat complexul set de

reguli rabinice care prevedea folosirea unor vase separate pentru carne şi a altor vase pentru produse lactate.

I. Zeciuiala (14:22-29)

14:22-27 Versetele 22-29 se ocupă de tema zeciuialii. Unii comentatori cred că această secţiune nu se referă la prima zeciuială (Lev. 27:30-33), care i se datora, în exclusivitate, lui Dumnezeu şi nu avea voie să fie consumată de israeliţi. În realitate ar putea fi vorba despre o zeciuială secundară, numită zeciuiala de sărbătoare, o parte a acesteia putând fi consumată de ofertant. În general, aceste zeciuiele secundare trebuiau aduse la locul stabilit de Dumnezeu ca centru al închinării. Dar dacă ofertantul locuia atât de departe de locul în care a ales Dumnezeu să-Şi pună numele, încât nu putea să aducă zeciuiala sa în acel loc, el putea preschimba darul în bani, ducând banii la sanctuarul lui Dumnezeu şi cumpărând alimente şi băutură de care să se bucure înaintea Domnului. Observaţi în versetul 26 faptul că Biblia nu prescrie abţinerea totală. Dar Biblia negreşit proclamă folosirea cu măsură a acestor lucruri, stăpânirea de sine şi, desigur condamnă orice înrobire, orice dependenţă de folosirea sau consumarea oricărui lucru şi în mod sigur prevede abţinerea faţă de orice lucru care ar putea constitui o pricină de poticnire pentru un alt suflet. Deosebirea dintre vin şi băuturile tari constă în faptul că vinul se face din struguri, pe când băuturile spirtoase provin din cereale, fructe sau miere. Timp de doi ani ofertantului i se cerea să se suie, fie cu zeciuiala propriu-zisă, fie cu echivalentul ei în bani.

14:28, 29 În anul al treilea el se putea folosi de zeciuiala respectivă pentru a-l hrăni pe levit, pe străin, pe cei orfani de tată şi pe văduve. Din nou vedem că săracii şi nevoiaşii ocupă un loc important pe lista de priorităţi a Domnului. „Cine are milă de sărac împrumută pe Domnul şi El îi va răsplăti binefacerea” (Pro. 19:17).

J. Tratamentul aplicat datornicilor şi sclavilor (cap. 15)

15:1-3 La fiecare şapte ani toate datoriile din rândul copiilor lui Israel trebuiau

anulate. Anul al șaptelea coincidea, probabil, cu anul sabatic. Evreilor nu li se cerea să anuleze datoriile străinilor față de ei; legea aceasta se aplica doar la datoriile contractate între evrei, după cum arată și Matthew Henry:

Tot la șapte ani intervenea acest an al eliberării, în care pământul se odihnea de pe urma aratului iar servitorii erau scutiți de corvoadele lor. De asemenea, printre alte manifestări ale harului și îndurării, era anul în care cei ce luaseră bani cu împrumut, pe care nu i-au mai putut achita, erau acum absolviți de obligativitatea restituirii. Și chiar dacă ulterior erau în stare să-i achite, din motive de conștiință, legea nu-i permitea creditorului să încerce să recupereze banii datorăți.⁷

În Biblie, **șapte** este numărul plinătății, completeții sau împlinirii. La împlinirea vremii, Dumnezeu Și-a trimis Fiul [în lume] și prin El a vestit iertarea de păcate – „anul eliberării“ nu numai pentru evrei (v. 3), ci și pentru întreaga omenire.

15:4-6 Aparent există un conflict între versetul 4 și 11. Versetul 4 sugerează că va exista un timp când nu vor mai fi săraci în țară, pe când versetul 11 spune că întotdeauna vor fi săraci. Comentariile lui Bullinger ne vor fi de folos în acest punct. După el, sensul versetului 4 ar fi: „să nu mai fie săraci între voi.“⁸ Cu alte cuvinte, este o poruncă conform căreia ei ar trebui să-i dezlege pe frați de datoriile acestora odată la șapte ani, *astfel încât* să nu mai fie mereu oameni înglodați în datorii. Creditorul nu suferea, pentru că Dumnezeu îl binecuvânta din plin pentru acțiunea sa de dezlegare. Ideea subliniată de versetul 11 este că întotdeauna vor fi săraci, în parte ca o pedeapsă și în același timp pentru ca acest lucru să fie de învățătură pentru ceilalți, ca să se deprindă să practice milostenia.

15:7-11 Faptul că toate datoriile trebuiau radiate în anul al șaptelea nu putea constitui motiv ca o persoană să refuze să-i împrumute unui israelit bani, pe fenomenul că se apropia anul dezlegării. Tocmai refuzul acesta constituie temelia gândului rău din versetul 9. În legătură cu aceasta, este binecunoscută faima binemeritată pe care și-au

dobândit-o evreii pentru faptul că de-a lungul istoriei au avut grijă de ai lor. Pavel spune același lucru la 2 Corinteni 9:7 pe care l-a spus și Moise în versetul 10: „Pe cine dă cu bucurie îl iubește Dumnezeu“. Versetul acesta este nu numai o poruncă, ci și o promisiune, deoarece Dumnezeu nu Se lasă dator nimănu. „Sufletul binefăcător va fi săturat și cel ce udă pe alții va fi ud și el“ (Pro. 11:25).

15:12-15 În acest al șaptelea an trebuia să fie eliberat un rob evreu (v. 12-18). Dar el nu putea fi trimis cu mâna goală, ci trebuia să se i asigure din belșug cele necesare traiului. Dumnezeu a purtat de grijă din belșug poporului Său când i-a scos pe israeliți din robia lor în Egipt (Ex. 12:35, 36), motiv pentru care sclav eliberat nu putea merge cu mâna goală. Domnul dorește ca toți copiii Lui să-I urmeze pilda sau, parafrazând regula de aur: „Fă-i fratelui tău cum ți-a făcut Domnul ție.“

15:16-18 Pe de altă parte, un sclav putea refuza să fie eliberat, preferând să rămână în perpetuitate un sclav, din dragoste pentru stăpânul său, fapt indicat prin străpungerea de către stăpân a urechii robului de ușă, cu o sulă. Un rob valora de două ori mai mult decât un argat.

15:19-23 Începând de la versetul 19 și până la 16:17, ne sunt prezentate regulile ce guvernau anumite funcții de îndeplinit în locul pe care Iehova l-a ales ca acolo să-și așeze numele:

1. Punerea deoparte a întâilor-născuți dintre animale (15:19-23).
2. Paștele și sărbătoarea azimilor (16:1-8).
3. Sărbătoarea săptămânilor sau Rusaliile (16:9-12).
4. Sărbătoarea corturilor (16:13-17).

Întâii-născuți dintre animale curate trebuiau dăruți Domnului, oamenilor permițându-li-se să mănânce o parte din aceste jertfe, dar fără sânge. Animalele de jertfă trebuiau să fie fără pată sau vreun alt cusur – numai ce era mai de calitate putea fi adus în dar lui Dumnezeu.

K. Trei sărbători desemnate (cap. 16)

16:1-8 Capitolul 16 recapitulează cele trei sărbători la care bărbaților din Israel li

se cerea să participe o dată pe an în locul central în care se afla sanctuarul. Cât privește scopul acestei reguli, Moody scrie următoarele:

Sărbătorile sfinte au fost (în general) rânduite pentru următoarele scopuri și utilizări:

1. Ca să deosebească poporul lui Dumnezeu de alte națiuni.

2. Ca să păstreze vie amintirea binefacerilor primite deja.

3. Ca să constituie un timp, un simbol al binefacerilor ce încă urmau să le fie conferite de către Cristos.

4. Ca să-i unească pe membrii poporului lui Dumnezeu într-o sfântă închinare.

5. Ca să conserve puritatea prescrisă de Dumnezeu în cadrul închinării sfinte.⁹

Paștele și sărbătoarea azimilor erau strâns înrudite între ele. Paștele este descris în versetele 1, 2, 5-7. Sărbătoarea azimilor în versetele 3, 4 și 8. Aceste sărbători aveau menirea de a le aminti copiilor lui Dumnezeu despre lucrarea de răscumpărare săvârșită de El în folosul lor. Cina Domnului este pentru credinciosul Noului Testament o sărbătoare săptămânală de aducere aminte, un memorial referitor la Cristos Paștele nostru care S-a jertfit pentru noi. Sărbătoarea azimilor înfățișează genul de viață pe care trebuie s-o trăiască cei răscumparați: plini de laudă „după binecuvântarea Domnului Dumnezeului vostru“ (v. 17) și eliberați de magiile și de răutate (1 Cor. 5:8).

Detaliile furnizate aici în legătură cu Paștele diferă în mai multe privințe de detaliile date la Exod 12 și 13. De pildă, în fiecare din aceste pasaje sunt prevederi diferite cu privire la ceea ce putea fi adus ca jertfă și unde se putea face acest lucru.

16:9-12 Sărbătoarea săptămânilor (Rusalii) începea cu roadele dintâi din întreaga recoltă, fiind un simbol al dăruirii Duhului Sfânt. Nu trebuie confundată cu sărbătoarea roadelor dintâi (din orz), care se ținea în a doua zi a sărbătorii azimilor. Ofranda de bunăvoie, la fel ca în 2 Corinteni 8 și 9, trebuia să fie proporțională cu binecuvântarea revărsată de Domnul peste strădaniile individului, în

acest caz recolta sa.

16:13-15 Sărbătoarea corturilor marca sfârșitul sezonului de recoltare, fiind un simbol al aceluși timp când Israelul va fi strâns din nou în țară, sub domnia lui Cristos.

16:16, 17 De trei ori pe an toți israeliții de sex masculin trebuiau să se înfățișeze înaintea Domnului cu un dar potrivit cu capacitatea fiecăruia. Moody scoate în evidență sensul spiritual al acestor trei sărbători la care erau obligați ei să participe:

Paștele, Rusaliile și Sărbătoarea Corturilor simbolizează răscumpărarea desăvârșită:

1. Prin patimile de pe cruce: Suferința.

2. Prin venirea Duhului Sfânt: Harul.

3. Prin triumful final al Regelui care va veni: Gloria.¹⁰

16:18-20 Judecătorii trebuie să fie onești, dreپți și imparțiali. Ei nu trebuie să accepte mită, deoarece mita îl face pe om incapabil de a mai judeca echitabil.

16:21, 22 Idolul sau chipul de lemn de aici (ebr. *așera*) era un stâlp confecționat din lemnul unui arbore, reprezentând o zeiță păgână. În cele din urmă altarul Domnului avea să fie așezat în templul de la Ierusalim, unde nu se puteau sădi cu ușurință arbori, dar unde totuși se putea instaura un simbol idolatru (cum s-a și întâmplat, până la urmă. Vezi 2 Regi 23:6).

L. Judecători și regi (cap. 17)

17:1 Animalele de jertfă trebuiau să fie lipsite de orice defect, căci Îl simbolizau pe Mielul lui Dumnezeu, Cel fără de păcat.

17:2-7 O persoană suspectată de idolatrie trebuia judecată. Mărturia a doi sau trei martori era necesară în acest caz. Dacă era găsită vinovată, persoana trebuia omorâtă cu pietre.

17:8-13 Dacă se iveau probleme juridice prea dificile pentru a fi soluționate de bătrânii unei cetăți, trebuiau aduse în fața judecătorului. Din compararea textului de la 17:9 cu 17:12 și 19:17 se poate deduce că exista un grup de preoți și un grup de judecători care audiau aceste cauze dificile.

Marele preot și judecătorul șef erau liderii respectivi, fapt subînțeles prin folosirea articolului hotărât în versetul 12. Acest tribunal se întrunea în locul în care se afla sanctuarul lui Dumnezeu. Hotărârea acestui tribunal era definitivă, nemaiputând fi contestată. Era Curtea Supremă a Israelului. Dacă acuzatul refuza să asculte de preot sau de judecător, trebuia dat la moarte (v. 12, 13).

17:14-20 Dumnezeu a anticipat cu circa 400 de ani dorința pe care aveau să și-o manifeste israeliții de a avea un rege pământesc care să domnească peste ei, drept care El a prescris calitățile pe care trebuia să le întrunească acest dregător: (1) Să fie un bărbat ales de Dumnezeu (v. 15). (2) Să fie israelit – **din mijlocul fraților tăi** (v. 15). (3) Să n-aibă mulți cai – adică să nu se bizuie pe mijloace naturale de asigurare a victoriei asupra vrăjmașilor săi (v. 16). Încrederea trebuia să și-o pună doar în Domnul. (4) Nu avea voie să-i facă pe oameni să revină în Egipt, crezând că prin caii pe care îi vor obține acolo israeliții ar putea fi salvați (v. 16). (5) El nu avea voie să-și sporească numărul soțiilor (v. 17). Aceasta este nu doar o interdicție împotriva poligamiei și un avertisment să se ferească de pericolul pe care îl prezintă soțiile care l-ar abate de la calea dreaptă spre practica idolatriei, ci și o prohibiție asupra căsătoriilor încheiate din rațiuni de formare a unor alianțe politice (v. 17). (6) El nu avea voie să strângă cantități mari de argint și aur, întrucât acestea ar putea să-l îndepărteze de bizuirea numai și numai pe Domnul (v. 17). (7) El trebuia să scrie, să citească și să asculte de legea Domnului, ca nu cumva să se îngâmfe și să se umfle de mândrie (v. 18-20). Petrecându-și neconștient timpul în meditație asupra legii, regele trebuia să devină pilă de urmat pentru popor. (8) Inima regelui nu trebuia să se umple de mândrie (v. 20).

Solomon, care a guvernat națiunea Israel în zilele ei de aur, a violat aproape toate aceste interdicții – spre pieirea lui și ruinarea regatului său (1 Regi 10:14 – 11:10).

M. Preoți, leviți și profeti (cap. 18)

18:1-8 Din nou se remarcă grija lui

Dumnezeu pentru preoți și leviți. Datorită faptului că ei nu au primit o moștenire alături de celelalte triburi, era datoria celorlalți israeliți să-i întrețină. Partea ce le revenea leviților din jertfe era **spata, fălcile și pântecele**, precum și roadele dintâi din cereale, vin, untdelemn și lână. Versetele 6-8 descriu un levit care și-a vândut casa și s-a mutat în locul ales de Dumnezeu ca să-și așeze numele acolo, pentru a-L sluji pe El. Levițului i se cuvenea alături de ceilalți leviți o parte din ofrande, și asta pe lângă tot ce a primit din vânzarea moștenirii sale. (Leviții aveau dreptul de a poseda avere, deși nu li s-a dat o moștenire ca în cazul celorlalte triburi.)

18:9-14 Israelitilor li se interzicea să aibă orice contact cu vreo persoană ce pretindea că posedă capacitatea de a comunica cu lumea nevăzută. Sunt enumerate opt mijloace de comunicare cu lumea spiritelor, Dumnezeu calificându-le drept **urâciuni**. Este vorba de: **cel care practică vrăjitoria** (vrăjitoare sau vrăjitor), ...**cel care folosește ghicirea** (un văzător sau un profet fals, unul care citește stelele)... **cel care interpretează augurii** (cititorul în palmă, ghicitoarele), ...**unul care face farmece** (magicianul, vraciul), ...**un mediu** (un descântător), ...**un spiritist** (cel sau cea care conduce o ședință de spiritism), ...**unul care cheamă duhurile** (necromant). Există un grad de întreprundere între „profesiile“ acestea.

Trist e că în epoca în care trăim, în această așa-zisă eră a „iluminismului“, la 3.400 de ani după evenimentele descrise în Deuteronom, avem nevoie la fel de stringentă de această interdicție ca pe vremea aceea. Henry G. Bosch comentează:

Satanismul, demonii și ocultul sunt realități întunecate și sinistre, iar nu simple scamatorii. Unul dintre semnele faptului că ne apropiem de finele acestei epoci este interesul foarte acut în vrăjitorie, astrologie și în alte forme de manifestare ale ocultului. ...Mii de oameni își consultă zilnic horoscopul, participă la ședințe de spiritism sau se străduiesc să comunice cu cei dragi ai lor care au decedat. De asemenea se manifestă un interes deosebit pentru satanism și pentru demoni. Biblia ne avertizează de

nenumărate ori ca nu cumva să avem de a face cu aceste practici (Lev. 19:31; 20:27; 2 Cro. 33:6; Ier. 10:2; Gal. 5:19, 20).

Cât de urgente și de actuale sunt avertismentele Scripturii! Să nu ne jucăm cu nici un lucru care s-ar putea transforma în sărutul morții.¹¹

A fi desăvârșit (în textul englez: **fără vină**, v. 13) în legătură cu aceste „comuni-cații“ interzise înseamnă a asculta numai de vocea lui Dumnezeu.

18:15-19 În contrast izbitor cu relele practicate de liderii lumii oculte, versetul 15 ne prezintă o profeție minunată despre Cristos, adevăratul **Profet** al lui Dumnezeu (Fapte 3:22, 23). Observați descrierea din versetele 15, 18 și 19: (1) **un Profet** – adică unul care rostește cuvântul lui Dumnezeu; (2) **din mijlocul tău**, deci cu adevărat uman; (3) **dintre frații tăi**, adică un israelit; (4) **ca mine**, respectiv ca Moise în sensul că a fost crescut (ridicat) de Dumnezeu; (5) **Voi pune cuvintele Mele în gura Lui** – plinătatea inspirației; (6) **El va spune tot ce-I voi porunci** – plinătatea revelației; (7) **toți au responsabilitatea [și obligația] de a asculta de El și a I se supune.**

Acest pasaj ne mai învață că **Profetul** va sluji ca Mediator între Dumnezeu și om. Israeliiți fuseseră atât de îngroziți la Muntele Sinai încât au cerut ca Dumnezeu să nu le mai vorbească nemijlocit și să nu mai vadă focul, pentru ca să nu piară. Ca răspuns la cererea lor, Dumnezeu li L-a promis pe Cristos ca Mediator. Faptul că acest pasaj conține în el sămburele nădejzii mesianice pentru evrei se poate vedea limpede din Evanghelii: Ioan 6:14; 7:40.

18:20-22 Profeții falși puteau fi depistați în diverse moduri. Am aflat anterior că erau falși sau mincinoși dacă încercau să-i ducă pe oameni în rătăcire, abătându-i de la închinarea numai și numai înaintea adevăratului Dumnezeu (13:1-5). Iată încă o metodă de depistare: Dacă o precizare nu se împlinea, profetul trebuia pedepsit cu moartea și nimeni nu trebuia să se teamă de vreun blestem rostit de el.

N. Legi penale (cap. 19)

19:1-10 Deja fuseseră stabilite trei

cetăți de refugiu în partea de est a râului Iordan. Aici Moise le reamintește israeliților să stabilească trei cetăți de cealaltă parte a Iordanului, amplasate astfel încât orice ucigaș din greșală să poată fugi cu ușurință în acestea, scăpând astfel de urgia răzbunătorului sângelui (v. 1-7). La instrucțiunile precedente pe această temă se adaugă acum prevederea a încă trei cetăți de refugiu, în cazul în care israeliții aveau să ia în stăpânire teritoriul integral ce li s-a promis inițial (v. 8-10). În continuare nu se mai face nici o referire la aceste trei cetăți suplimentare, pentru faptul că Israelul niciodată nu a ocupat toată suprafața de pământ ce i s-a promis în Geneza 15:18. Cele trei cetăți situate la vest de Iordan au fost: Kedeș, Hebron și Sihem (Ios. 20:7).

19:11-13 Cetatea de refugiu nu asigura însă scăpare unui asasin. Chiar dacă un ucigaș cu premeditare se refugia într-una din aceste cetăți, bătrânii trebuiau să cântărească probele culese în cazul său și să-l predea răzbunătorului, dacă se dovedea că este vinovat deucidere intenționată.

19:14 Hotarele ce marcau limitele între care era cuprinsă proprietatea cuiwa erau de obicei alcătuite din pietre ce puteau fi mutate pe furiș noaptea, de către cineva care dorea să-și sporească suprafața arabilă, înșelându-și astfel aproapele. De ce a fost așezat acest verset în mijlocul unui text referitor la practica judiciară – cetăți de refugiu, martori mincinoși și martori adevărați – este greu de precizat, dar amplasarea lui nu impietează cu nimic asupra învățăturii prezentate.

19:15-21 În cauzele penale nu era suficientă mărturia unei singure persoane, ci trebuia să existe cel puțin doi sau trei martori. Un martor mincinos trebuia judecat de preoți și de judecători (17:8, 9) și pedepsit cu pedeapsa prevăzută pentru infracțiunea de care a fost acuzat împincinatul (v. 16-21).

Principiul „ochi pentru ochi“ și „dinte pentru dinte“ a fost numit în cultura occidentală *Lex talionis*, „legea talionului“ (în latină). De cele mai multe ori principiul este interpretat greșit ca un gen de răzbunare, deși în realitate nu așa stau

lucrurile. Legea nu constituie o *licență* pentru manifestarea cruzimii, ci, dimpotrivă, un mijloc de *îngrădire* a acesteia. În contextul fragmentului analizat se referă la tipul de penalizare ce se poate impune asupra unui martor mincinos.

O. Legi privitoare la război (cap. 20)

20:1-8 Capitolul 20 constituie manualul de război al poporului lui Dumnezeu. Preoții aveau datoria de a-i încuraja pe războinici în bătălia purtată de aceștia împotriva inamicului. Sunt enumerate mai multe categorii de oameni scutiți de serviciul militar: (1) cei care și-au construit de curând o casă [nouă]; (2) cei care tocmai și-au sădit o vie și nu au apucat să se înfrupte din rodul ei; (3) cei a căror căsnicie nu s-a consumat; (4) cei fricoși și slabi de inimă.

Scriitorii evrei sunt de acord asupra faptului că această libertate de a reveni la vatră era acordată numai în cazul acelor războaie inițiate de ei înșiși... nu și în acelea impuse prin porunca divină împotriva lui Amalec și a canaanitilor, în care fiecare bărbat avea obligația să lupte sub arme.¹²

20:9 Întrucât regulile militare prevăd că în orice armată respectabilă trebuie să existe o bună organizare și o temeinică structură ierarhică de comandă, și în cazul israeliților ofițerii au numit căpitani ai armatelor care să-i conducă pe oameni.

20:10-20 Spre deosebire de alte națiuni, Israelul trebuia să respecte anumite distincții în luptele purtate sub direcția îndrumare a lui Iehova. Aceste distincții au constituit încă o reflectare a existenței lui Israel ca popor sfânt sub oblăduirea unui Dumnezeu plin de iubire. E de ajuns să studiem metodele pline de cruzime practicate de alte popoare, ca de pildă asirienii¹³, pentru a aprecia aceste norme din Deuteronom la justa lor valoare. Se dau instrucțiuni privitoare la modul în care trebuia să se desfășoare războiul. Observați următoarele distincții:

1. Cetățile... de aproape și de departe (10-18). Cetățile din țară constituiau un

pericol imediat, fiind iremediabil de corupte (păgâne), „coapte“ pentru a fi nimicite. Cetățile din exteriorul țării dar situate în interiorul zonei promise lui Avraam trebuiau abordate mai întâi, oferindu-le condiții de pace. Dacă acestea refuzau, atunci israeliții aveau voie să-i omoare doar pe bărbații din ele, cruțând femeile și copiii. Aceste cetăți nu prezentau un pericol atât de mare de contaminare a Israelului cât prezentau cetățile din interiorul granițelor Israelului.

2. Arborii fructiferi și nefructiferi (19, 20). Principiul de care trebuie să se țină seama aici este că Israelul nu avea voie să practice „războiul de devastare“ [tehnica pârjolului]. Ci ei aveau datoria să conserve tot ce era util, iar nu să se angajeze în distrugerea nediscriminată a țării.

P. Diverse legi (cap. 21–25)

1. Ispășirea pentru cazul de omucidere nesoluționat (21:1-9)

Dacă se descoperea în țară un om ucis, fără să se găsească făptașul, bătrâni din cea mai apropiată cetate aveau datoria să facă ispășire. Ei aduceau o vițea într-o vale cu apă și o înjunghiau acolo. Spălându-și mâinile deasupra vițelei, ei se declarau nevinovați de crima săvârșită, cerând să nu li se țină în seamă nici o vinovăție de vărsare de sânge. Chiar atunci când nu se putea stabili vinovăția unei anumite persoane, trebuia să se rezolve chestiunea vinovăției colective. Țara trebuia curățită de întinarea prin sânge. Aceasta responsabilitate îi revenea cetății celei mai apropiate.

Cineva a definit versetele 1-9 „Marea Anchetă deschisă de Tatăl pentru elucidarea Morții Fiului Său.“ Israel este vinovat de sângele vărsat de Cristos la moartea Sa și, prin urmare, trebuie să fie curățit în mod drept.

2. Prizonierile de război (21:10-14)

Unui israelit i se permitea să se căsătorească cu o femeie frumoasă capturată în război, după ce aceasta trecea prin ceremonialul de curățire și izolare. (Dar textul în cauză nu se aplică la locuitorii țării

Canaan.) Căsătoria era pusă sub semnul provizoratului, bărbatul putând să-i acorde ulterior permisiunea să-l părăsească, dacă nu era mulțumit de ea. Dar el nu avea voie s-o vândă sau s-o maltrateze.

3. Drepturile întâilor-născuți (21:15-17)

Fiul unei femei ne iubite nu putea fi privat de dreptul de întâi-născut, dacă într-adevăr acesta se nășteea primul. Aceste verșete nu demonstrează cu nici un chip că Dumnezeu ar fi aprobat bigamia, ci, pur și simplu arată că El a protejat dreptul întâiului-născut, chiar în cazul unor căsătorii cu mai multe neveste. Uneori Dumnezeu, în suveranitatea Sa, îl dă la o parte pe întâiul-născut al unei familii, cu scopul de a-l binecuvânta pe fiul mai tânăr, de exemplu în cazul lui Iacob și Esau sau al lui Efraim și Manase. Dar aceste cazuri constituie excepția de la regula enunțată aici, fiind întemiate pe dreptul suveran al lui Dumnezeu de a alege pe cine vrea El.

4. Fiii încăpățânați și rebeli (21:18-21)

Un fiu îndărătnic și răzvrătit trebuia omorât cu pietre, după ce a fost găsit vinovat de această infracțiune, de către bătrânii cetății. Comparați acest tratament cu cel acordat în Noul Testament fiului risipitor de către tatăl său, la Luca 14!

5. Cadavrele criminalilor spânzurați (21:22-23)

Textul acesta îndreaptă negreșit privirile cititorului spre Cristos, Cel care avea să vină. Deși El Însuși a fost nevinovat, totuși El a fost spânzurat pe lemnul unui copac. Acolo El a purtat blestemul pe care-l meritam noi. Trupului Său nu i s-a îngăduit să rămână pe cruce peste noapte (vezi Ioan 19:31).

Lui, care a suferit pe lemn

Pentru ca sufletele noastre să le câștige cu prețul sufletului Său,

Binecuvântare, laudă și glorie să-I fie aduse!

Vrednic este Mielul, pentru că a fost junghiat!

Lui, întronat prin dreptul filial,

Toată puterea în cer și pe pământ să-I proclamați,

Cinste, maiestate și putere;

Vrednic este Mielul, pentru că a fost junghiat!

– James Montgomery

6. Nouă legi de comportament (22:1-12)

22:1-3 Capitolul 22 dezvoltă textul din Levitic 19:18, descriind porunca generală de „a-ți iubi aproapele.” Chiar dușmanii unui om trebuiau tratați cu preocupare și grijă ca pe un aproape (Ex. 23:4, 5). Un israelit nu avea voie să se poarte cu indiferență față de orice lucru pe care aproapele său (fratele) l-a pierdut. Fie că era vorba de un animal, fie de o haină sau orice alt obiect, el era obligat să ducă obiectul respectiv acasă și să-l păstreze până când va fi reclamat.

22:4 Israelii erau obligați de asemenea să vină în ajutorul unui animal care a căzut.

22:5 Bărbații nu aveau voie să poarte haine femeiești și vice versa. Dumnezeu urăște transvestismul.

22:6, 7 Era permisă luarea puilor din cuibul unei păsări, dar trebuia să i se dea drumul mamei, probabil din considerentul că ea putea continua procesul reproductiv.

22:8 Un acoperiș plan al unei case trebuia împrejmuț cu un parapet sau cu o balustradă, pentru a-i păzi pe oameni să nu cadă. Acoperișul era locul de strângere al oamenilor, pentru părtășie. Este important să fie protejată comuniunea, în special în cazul celor tineri și neatepți.

22:9-11 Evreilor li s-a interzis: (1) să sădească o vie cu diferite soiuri de sămânță; (2) să are cu un bou (animal curat) și cu un măgar (animal necurat) la același jug; (3) să poarte îmbrăcăminte confecționată și din lână, și din in. Prima prohibiție sugerează un adaos la Cuvântul lui Dumnezeu. A doua descrie situația unui jug inegal în slujire. A treia se referă la amestecarea lucrurilor sfinte cu cele nesfinte în viața practică a credinciosului.

22:12 Evreii aveau obligația să poarte ciucuri în cele patru colțuri ale hainei lor, pentru ca să li se amintească în permanență că trebuie să asculte de Domnul (Nu. 15:37-41). Motivul acestor ciucuri îl găsim în Numeri 15:37 și următoarele.

7. *Infracțiuni comise împotriva castității (22:13-30)*

22:13-21 Paragraful acesta se ocupă de omul care se căsătorește cu o fată și apoi o suspecta că nu ar fi fecioară. Proba virginității consta, după câte se pare, din semnele lăsate pe pânza de in după prima experiență sexuală a femeii.¹⁴ Dacă tatăl și mama fetei puteau face dovada virginității ei, soțul prea suspicios era muștrat, amendat cu o sută de sicli de argint și obligat să trăiască cu ea. În schimb, dacă tânăra fusese imorală înainte de a se căsători, trebuia omorâtă cu pietre.

22:22-30 Restul versetelor din acest capitol se ocupă de diverse tipuri de imoralitate sexuală: (1) Atât bărbatul, cât și femeia descoperiți în actul adulterului erau pedepsiți cu moartea. (2) Dacă un om viola o femeie logodită... în cetate, și aceasta nu striga după ajutor, ambii se făceau vinovați de adulter și trebuiau pedepsiți cu pedeapsa capitală. (3) Dacă un bărbat viola o femeie logodită pe câmp, unde strigătele sale de ajutor nu puteau fi auzite, atunci bărbatul trebuia omorât, dar femeia era nevinovată. (4) Un bărbat care avea relații sexuale cu o fecioară trebuia să plătească cincizeci de sicli de argint tatălui ei și s-o ia în căsătorie. (5) Versetul 50 interzice incestul, adică întreținerea de relații sexuale cu un membru al familiei.

8. *Persoanele cărora li se interzicea accesul în adunare (23:1-8)*

Era interzis accesul unei diverse categorii de persoane în adunarea Domnului, adică acestea nu se bucurau de drepturile depline de cetățeni și închinători: (1) un om a cărui organe reproductive erau vătămate sau lipseau; (2) o persoană ilegală, adică un bastard¹⁵; (3) un amonit sau un moabit; (4) un edomit sau un egiptean. Versetul 4 spune că Moab nu i-a întâmpinat pe israeliți cu pâine și cu băutură, pe când de la Deuteronom 2:29 se deduce că unii dintre moabiți le-au vândut evreilor alimente. A întâmpina cu pâine și apă este o expresie idiomătică, care înseamnă a omeni, a te purta ospitalier față de cineva. Or, numai așa nu s-au purtat moabiții cu evreii!

Eunucul era exclus din adunarea israeliților. Persoana născută din flori, moabitul și amonitul au fost excluși din adunarea israeliților până la a zecea generație. Edomitul și egipteanul puteau intra în adunare după trei generații. Dar existau excepții de la aceste reguli generale când persoane individuale îl căutau pe Iehova. Printre vitejii lui David s-au găsit un amonit și un moabit (1 Cro. 11:39, 46). Unii cred că regulile excluderii se aplicau numai bărbaților și, prin urmare, nu se aplicau în cazul lui Ruth, de pildă. Unii cred că sintagma „a zecea generație“ este o expresie idiomătică, având sensul de „la nesfârșit“.

9. *Curăția în tabără (23:9-14)*

Versetul 9 avertizează împotriva ispitei cu care sunt confrunțați bărbații care pleacă de acasă pentru a satisface stagiul militar. (Sau poate că are rolul de introducere la versetele 10-14.)

Legea emisiilor nocturne arată caracterul sacru ce i se acorda procesului reproductiv al vieții.

Fiecare soldat avea obligația de a avea, pe lângă armele din dotare, și o lopată pentru îndeplinirea condițiilor sanitare ale taberei. Orice excrement trebuia acoperit imediat cu țărână. Dacă toate armatele din cursul istoriei ar fi respectat această regulă simplă, de câte ori ar fi fost cruțate de răspândirea ciumei.

10. *Legi sociale și religioase (23:15-25)*

23:15, 16 Un sclav străin care a evadat pentru a-și câștiga libertatea nu trebuia predat stăpânului. Astfel Israelul trebuia să fie un loc de refugiu, un azil pentru cei asupriți.

23:17, 18 Prostituația bărbaților sau a femeilor nu trebuia tolerată în țară iar banii obținuți din acest trafic imoral nu putea fi aduși niciodată în casa Domnului, ca plată pentru un jurământ. Un câine însemna un prostituat de sex masculin.

23:19, 20 Evreii nu aveau voie să perceapă dobândă asupra nici unui lucru dat cu împrumut altui evreu; deși li se permitea să perceapă dobândă de la un străin. Este o dezvoltare a principiului enunțat

deja în Exod 22:25, care interzicea luarea de camătă de la săraci.

23:21-23 Jurămintele erau făcute de bunăvoie. Un om nu era obligat să facă un jurământ Domnului, dar odată ce-l făcea, era obligat să-l aducă la îndeplinire.

23:24, 25 Călătorii aveau permisiunea de a se înfrupta din struguri pentru acoperirea nevoilor temporare, dar nu aveau voie să ia cu ei în coșul propriu din acești struguri. Tot așa, ei aveau voie să culeagă spice dintr-un lan, dar numai atâta cât puteau lua cu mâinile lor, iar nu cu secera. În vremea Domnului, cei doisprezece ucenici s-au prevalat de acest privilegiu (Marcu 2:23).

11. Divorțul și recăsătoria (24:1-4)

Un bărbat putea să divorțeze de soția sa din pricina necurăției, redactând un certificat de divorț pe care i-l dădea. După asta ea era liberă să se căsătorească cu altcineva. Dar dacă cel de-al doilea soț al ei murea sau divorța de ea, primul soț nu avea voie s-o ia din nou în căsătorie. Iehova i-a dat Israelului un certificat de divorț (Ier. 3:1-8); dar într-o bună zi El o va lua la Sine din nou, după ce o va fi curățit de necredincioșia ei. O, cât de nepătruns de mare este bogăția harului lui Dumnezeu! Cât de jos Se coboară El, iubindu-i pe cei nevrednici de a fi iubiți!

12. Diverse legi sociale (24:5-25:4)

24:5 Un bărbat căsătorit de curând nu era obligat să meargă la război în primul an. Această perioadă de scutire îi permitea să cultive și să consolideze legătura căsniciei și să-și întemeieze o familie. Dacă trebuia să meargă la război, fiind ucis pe câmpul de luptă, numele său era șters din Israel, dacă nu se găsea o rudă răscumpărătoare care să-i crească urmași. Această „rudă răscumpărătoare”¹⁶ era cea mai apropiată rudă capabilă și dispusă să ia în căsătorie văduva sa. Primul copil de sex masculin ce rezulta din această uniune devenea moștenitorul fostului soț. Prin asta se asigura continuitatea numelui familiei și se prevenea înstrăinarea pământului ei.

24:6 Întrucât o roată de moară era mijlocul de întreținere al unei persoane, nu

putea fi cerută în gaj, în cazul unor tranzații de afaceri. A lua fie roata de moară de jos, fie cea de sus ar fi însemnat să-l deposeze pe acel om de mijlocul prin care putea măcina grăunțe.

24:7 Un răpitor de persoane sau un neguțator de sclavi trebuia pedepsit cu moartea.

24:8, 9 Se cereau luată precauții speciale în cazul unei epidemii de lepră, urmându-se instrucțiunile date în prealabil leviților. Este citat cazul lui Miriam ca avertisment.

24:10-13 Casa unui om nu putea fi invadată pentru a-i lua omului respectiv gajul. Dacă acel om era atât de sărac încât și-a dat ca zălog însuși haina lui, aceasta trebuia să-i fie înapoiată în fiecare seară, pentru ca să poată dormi în ea.

24:14, 15 Plata unui argat trebuia achitată prompt.

24:16 Nici un om nu putea fi omorât pentru păcatul altuia.

24:17-22 Trebuia să se facă dreptate în cazul unui străin, al celor orfani și al văduvelor. Ogorul nu trebuia recoltat în întregime, ci trebuiau lăsate suficiente roade pentru ca săracii și neajutoratii să poată culege ce rămânea în urma secerătorilor. Același principiu se aplica și în cazul recoltării măslinelor și a strugurilor. Ronald Sider comentează pe această temă:

Amintirea propriei lor sărăcii și asuprii în Egipt avea darul de a-i îndemna să lase în urmă o cantitate bunicică de roade pe care să le poată culege călătorul sărac, văduva și orfanul.¹⁷

Când John Newton s-a născut din nou, a tipărit versetul 22 din Deuteronom 24 cu litere mari și l-a atârnat deasupra șemineului său, ca să și-l poată aminti în permanență.

25:1-3 Când un infractor era găsit vinovat și condamnat să fie bătut, nu era permis să i se aplice mai mult de patruzeci de lovituri. De regulă, evreii aplicau treizeci și nouă de lovituri, pentru ca nu cumva, printr-o eroare de calcul, să calce regula loviturilor maxime (vezi 2 Cor. 11:24).

25:4 Nu era voie să se lege gura boului care treiera grăul, ci acesta trebuia lăsat să

se hrănească din el. Pavel recurge la acest verset în 1 Corinteni 9:9-11 pentru a ne învăța că celui ce trudește pe ogorul spiritual trebuie să i se asigure cele necesare pe plan material. Astfel Pavel ne arată că legea are și un aspect spiritual. Asta nu diminuează cu nimic sensul literal al versetului, ci doar arată că de multe ori sub aspectul fizic, imediat, se ascunde un înțeles spiritual, o învățătură ce trebuie să ne-o însușim. Orice cercetător serios al Scripturii va căuta să afle aceste importante lecții spirituale și să și le însușească.

13. Legea căsătoriei levirate (25:5-10)

Dacă un israelit murea fără să-i lase soției sale un fiu, exista pericolul ca numele lui să piară și proprietatea familiei să fie înstrăinată. Prin urmare, un frate al decedatului avea datoria să se însoare cu văduva sa. Practica aceasta a căsătoriilor „levirate“ se regăsea și la multe alte popoare din vechime. Dacă fratele nu consimțea să facă acest lucru, văduva se ducea la bătrânii cetății, aducându-le la cunoștință fapta. Fratele decedatului era chemat în fața bătrânilor pentru a se verifica dacă așa stau lucrurile. Dacă acesta persista în refuzul său de a se căsători cu văduva fratelui său decedat, femeia își scotea o sandală din picior și îl scuipa în față. Din acel moment omului i se ducea numele de ocară pentru că a refuzat să asigure continuitatea familiei fratelui său.

Levitic 20:21 *interzicea* unui om s-o ia în căsătorie pe nevasta fratelui său; în schimb, aici i se *poruncește* s-o ia în căsătorie. Negreșit textul din Levitic se aplica la soțul care mai era încă în viață, pe când cel de la Deuteronom se referă la situația în care acesta a decedat, fără să lase în urmă un moștenitor.

14. Trei legi distincte (25:11-19)

25:11, 12 Dacă o femeie intervenea într-o ceartă în care era implicat soțul ei, și-l apuca pe un bărbat în mod necuvenit, mâna cu care a comis acest act necuvenit trebuia tăiată. Pedepsa severă pentru această infracțiune se explică prin faptul că, prin acțiunea ei, femeia ar fi putut periclită procrearea și lăsarea de către acel

om a unui moștenitor.

25:13-16 Versetele acestea impun obligativitatea folosirii unor greutăți și măsuri precise și drepte. Adesea oamenii aveau două seturi: unul pentru cumpărat și altul pentru vândut. Dar o atare practică era o urâciune înaintea Domnului.

25:17-19 Descendenții lui Amalec trebuiau nimiciti cu desăvârșire, din pricina perfidiei și cruzimii de care au dat dovadă (Ex. 17:8-16). Deși israeliților li se spune să **nu uite** să-i distrugă pe amaleciți, se pare că ei au făcut tocmai pe dos. În vremea sa, regele Saul a nesocotit porunca Domnului, refuzând să-i extermine (1 Sam. 15). De fapt, abia în vremea lui Ezechia israeliții i-au înfrânt pe restul amaleciților care scăpaseră (1 Cro. 4:43).

Q. Ritualuri și ratificări (cap. 26)

1. Ritualul pentru roadele dintâi (26:1-11)

După ce se vor fi stabilit israeliții în țară, ei vor avea datoria de a se duce la sanctuarul lui Dumnezeu, pentru a-i aduce preotului cele dintâi din toate roadele pământului, în semn de recunoaștere, plină de bucurie, a faptului că Dumnezeu i-a binecuvântat. Apoi ei trebuiau să recapituleze una după alta toate ocaziile binecuvântate în care Dumnezeu S-a purtat cu bunăvoință și har față de ei, începând cu strămoșul lor Iacob (un **sirian** rătăcitor), continuând cu robia lor în Egipt, izbăvirea lor din acea țară pe care a realizat-o Dumnezeu cu braț tare și încheind cu luarea de către ei în stăpânire a țării în care curge lapte și miere. Phillip Keller explică semnificația acestei expresii de o coloratură aparte:

În Scriptură imaginea sub care este înfățișată Țara Promisă, spre care Dumnezeu S-a străduit cu atâta tenacitate să-l conducă pe Israel după izbăvirea din Egipt, era o țară în care curgea „lapte și miere“. Este o expresie care, dincolo de înțelesul figurat, are și un puternic fundament științific. În terminologia agricolă ne referim adesea (în engleză, n.tr.) la „milk flow“ și „honey flow“ (textual: „curgerea laptelui“ și „curgerea mierii“), prin care înțelegem sezonul de vârf al primăverii și verii, când pășunile sunt

în faza cea mai productivă. Astfel se spune că vitele care se hrănesc din fânături și albinele care se opresc din floare în floare dau, în consecință, „o curgere” de lapte sau miere. Prin urmare, o țară în care curge lapte și miere este una bogată în pășuni mănoase, un pământ plin de verdeață, cu sol bun. Când Dumnezeu a definit astfel țara în care a dorit să-i aducă pe israeliții El a prevăzut tocmai o atare viață de bucurie și belșug, de izbândă și mulțumire sufletească pentru poporul Său.¹⁸

2. Rituul pentru zeciuiala anului al treilea (26:12-15)

Pe lângă roadele dintâi, evreii trebuiau să aducă în dar o a doua zeciuială, cea „de sărbătoare”, pe care trebuia s-o împartă cu levitul, cu străinul, cu orfanul și cu văduva, o dată la trei ani. Această zeciuială trebuia distribuită la nevoiași din localitățile unde trăia fiecare din ei. Apoi oamenii trebuiau să depună mărturie înaintea Domnului că s-au conformat tuturor poruncilor privitoare la această zeciuială.

3. Ratificarea legământului (26:16-19)

Întrucât israeliții s-au învoit să umble pe căile Domnului, la rândul Său, și El i-a recunoscut ca popor special al Său și a promis că-i va înălța mai presus de toate națiunile. Ei erau un popor sfânt pentru că Dumnezeu i-a pus deoparte, i-a selectat dintre toate celelalte popoare – și nu pentru vreun merit intrinsec pe care l-ar fi posedat ei înșiși. Ei se deosebeau de toate celelalte națiuni de pe pământ, fiind comoara aleasă a lui Iehova. Răspunsul lor la această onoare extraordinară ce li s-a acordat trebuia să fie ascultarea de poruncile Lui.

R. Blesteme și binecuvântări (cap. 27, 28)

27:1-8 După ce vor fi traversat râul Iordan, intrând în țara promisă, israeliții aveau datoria să înalțe un mare monument din pietre, să-l vâruiască și să inscripționeze pe el toate cuvintele legii. Acest monument trebuia ridicat pe Muntele Ebal, împreună cu un altar ce trebuia confecționat din pietre necioplite.

27:9, 10 Deja evreii fuseseră poporul ales al lui Dumnezeu de câțva timp, dar acum, fiind în pragul intrării în țară, ei au devenit poporul Lui într-un înțeles mai profund. Bunăvoința revărsată de El peste ei reclama din partea lor ascultare plină de recunoștință.

27:11-13 Șase triburi au fost rânduite să stea pe Muntele Gherizim, pentru ca să zică *Amin* la binecuvântări. Aceste triburi erau descendenții lui Lea și Rahela. Celelalte triburi trebuiau să stea pe Muntele Ebal, ca să confirme blestemele. Observați că Efraim și Manase nu sunt menționate separat, pe numele lor, ci este listat doar tribul lui Iosif. Ruben, întâiul născut al lui Israel (care și-a pierdut dreptul de întâi născut) și Zebulon, fiul cel mai mic al lui Lea, au stat pe Muntele Ebal împreună cu fiii servitoarelor. În schimb, triburile favorizate au stat pe Muntele Gherizim.

27:14-26 *Levitii* (vezi v. 9) trebuiau să stea în valea dintre cei doi munți. Pe măsură ce se rosteau binecuvântările sau blestemele, oamenii trebuiau să răspundă cu „Amin!” Blestemele sunt prezentate în versetele 15-26. Ele se referă la idolatrie; la lipsa de respect față de părinți (v. 16); la necinstea implicată în mutarea pietrelor de hotar (v. 17); la înșelarea orbilor (v. 18); la profitarea de săraci și de cei lipsiți de apărare (v. 19); la diverse forme de incest (v. 20, 22, 23); la bestialitate (v. 21); la omorârea în secret a aproapelui; la asasinarea celui nevinovat în schimbul primirii de mită (v. 25); și la neascultarea față de legea lui Dumnezeu (v. 26). Relatarea istorică a acestei ceremonii se găsește la Iosua 8:30 și următoarele. Observați cât de minuțios a urmat Iosua instrucțiunile primite de la Moise.

Este semnificativ faptul că în capitolul 26 sunt prezentate doar blestemele. Nici nu poate fi altfel, deoarece, cum ne amintește apostolul Pavel, „...toți cei care se întemeiază pe faptele legii sunt sub blestem” (Gal. 3:10). Nu numai că israeliții *transgresau* legea, ci se aflau sub lege *ca principiu*.

28:1-14 Versetul 1 se referă la sfârșitul capitolului 26 cu cuvintele: „**Domnul**

Dumnezeu tău îți va da înțietate asupra tuturor neamurilor de pe pământ.“ Asta îi conferă capitolului 27 aparența unei paranteze. Mulți cercetători ai Scripturii consideră că binecuvântările rostite în versetele 3-6 nu au fost cele adresate celor șase triburi de pe Muntele Gherizim, ci că întregul capitol de față ar constitui afirmația lui Moise cu privire la ceea ce îi aștepta pe copiii lui Israel. Primele paisprezece versete se referă la binecuvântările ce decurg din ascultare, pe când ultimele cincizeci și patru de versete descriu blestemele ce s-ar abate peste israeliți dacă L-ar uita pe Domnul. Între binecuvântările promise este și aceea a preeminenței de care se vor bucura între națiuni, apoi bunăstarea materială, rodnicia, fertilitatea, belșugul de recolte, izbândă pe câmpul de bătălie și succes în schimburile comerciale internaționale.

28:15-37 Blestemele enumerate au fost: sărăcia, infertilitatea, scăderea recoltelor, ciuma, bolile, rugina în grâu, seceta, înfrângerea pe câmpul de bătălie, nebulia, groaza, adversitatea, calamitățile și neputința (v. 15-32). Versetele 33-37 prezic ducerea în robie a poporului, într-o țară străină, exact așa cum s-a întâmplat când mai întâi regatul de nord, Israelul, a fost dus în robie de asirieni, iar apoi regatul de sud, Iuda, a fost dus în robie de babilonieni.

Israel va deveni în acest caz „o pricină de uimire, un proverb și o batjocură“ (un cuvânt de pomină) printre toate națiunile.

28:38-46 Evreii aveau să fie blestemați prin recolte slabe, prin nerodirea viilor și a măslinilor. Copiii lor vor merge în captivitate și lăcustele vor consuma pomii și roadele pământului. Străinul se va înălța tot mai sus, în schimb israeliții vor coborî tot mai jos. Nu e nici o contradicție între versetele 12 și 44. Dacă vor asculta, evreii vor deveni creditori internaționali. În schimb, dacă nu vor asculta, vor trebui ei înșiși să se împrumute de la străini.

28:47-57 Ororile unui asediu cauzat de un invadator străin sunt descrise în versetele 49-58 – fiind atât de cumplite, încât oamenii vor cădea în canibalism. Este

exact ceea ce s-a întâmplat când Ierusalimul a fost asediat, întâi de babilonieni, și apoi de romani. În ambele cazuri, canibalismul a luat proporții. Oameni care în mod normal erau rafinați și delicați au devenit ostili, căzând în canibalism.

28:58-68 Răni mari și îndelungate, precum și boli de tot felul aveau să reducă simțitor populația Israelului. Supraviețuitorii aveau să fie împrăștiati pe tot pământul, unde ei aveau să trăiască cu teama permanentă că vor fi persecutați. Ba chiar Dumnezeu îi va duce înapoi în Egipt pe copiii Lui, pe corăbii. Din scrierile lui Josephus rezultă că profeția revenirii lui Israel în Egipt s-a împlinit parțial în vremea lui Titus, când evreii au fost transportați acolo la bordul unor corăbii și vânduți ca sclavi. Dar prin termenul „Egipt“ din acest pasaj se poate înțelege ideea de servitute în general. Dumnezeu îl izbăvise, în trecut, pe Israel din robia fizică, literală a Egiptului, dar dacă această națiune a Sa refuza să-L iubească și să recunoască dreptul Său suveran de a avea parte de ascultarea ei, dacă refuza să-și păstreze curăția de soție a Sa, dacă nu mai ținea cu orice preț să fie comoara Lui aleasă, preferând, în schimb, să fie ca alte popoare, atunci avea să fie vândută din nou în sclavie.

„De la cel căruia i s-a dat mult, mult i se va cere“ (Luca 12:48). Israel fusese copleșit cu privilegiile peste privilegiile, mai presus de toate celelalte națiuni. Prin urmare, cu atât mai mare a fost responsabilitatea ei și, în consecință, și severitatea pedepsei, în cazul neascultării.

Meditând asupra acestor blesteme rămânem uimiți de acest totop al revărsării mâniei lui Iehova. Nu se fac nici un fel de menajamente, imaginația nu este cruțată, nerefuzându-i-se nici un detaliu. Moise zugrăvește acest cutremurător tablou cu trăsături energice de penel, de un realism izbitor. Asta pentru că națiunea Israel trebuia să ia cunoștință fără echivoc de urmările pe care le va avea neascultarea, pentru ca ea să se deprindă să se teamă de **acest Nume slăvit și infricosător: DOMNUL DUMNEZEUL TĂU.**

III. AL TREILEA DISCURS AL LUI MOISE: LEGĂMÂNTUL PENTRU ȚARĂ (cap. 29, 30)

A. Legământul încheiat la Moab (29:1-21)

29:1 Primul verset din capitolul 29 aparține, logic, capitolului precedent, cum este cazul în Biblia ebraică. Dar Keil și Delitzsch îl consideră un „titlu“ pentru discursul din capitolele 29 și 30.¹⁹

29:2-9 Israeliiți călcaseră legământul pe care l-a încheiat Dumnezeu cu ei pe Muntele Sinai. Acum Moise i-a chemat să ratifice **legământul** enunțat în cartea Deuteronom și încheiat în câmpiile Moabului, în pragul intrării lor în țara promisă. Oamenii nu-L înțelegeau pe Domnul și planurile avute în vedere de El cu privire la ei. Iehova tânjea de dor să le dea o inimă care să priceapă, ochi care să vadă și urechi care să audă. În schimb, ei s-au dovedit nevrednici de a primi aceste lucruri, persistând în necredința și neascultarea lor. Națiunea Israel avusese parte de mana din cer și de apa care a țâșnit din stâncă. Ea n-a depins de lucrurile făcute de mâna omului pentru a supraviețui în pustiu (adică de pâine, de vin, de băuturi tari). Asta s-a întâmplat pentru ca ea să ajungă să cunoască pe Domnul Dumnezeu ei în toată credincioșia și dragostea Lui.

Ca stimulent menit să-i determine să păzească legământul, Moise recapitulează iarăși bunătatea arătată de Dumnezeu față de Israel – miracolele săvârșite în Egipt, marea izbăvire, cei patruzeci de ani petrecuți în pustiu, înfrângerea regilor Sihon și Og și împărțirea teritoriilor transiordaniene către Ruben, Gad și o jumătate din tribul lui Manase.

29:10-21 Moise i-a chemat pe toți israeliții să intre, prin jurământ, în legământ cu Domnul (v. 10-13) și le-a reamintit că legământul se aplica și la urmașii lor (v. 14, 15). Eșecul de a respecta legământul ar atrage după sine o aspră pedeapsă. Rebelii trebuie să se teamă ca nu cumva să cadă în ispita de a sluji idolilor națiunilor păgâne sau să creadă că vor

scăpa de mânia lui Dumnezeu, dacă vor face aceste fapte (v. 16-21). Versetul 19 sună astfel în traducerea RSV: „Unul care, atunci când aude cuvintele acestui legământ [încheiat prin jurământ], se binecuvântează în inima sa, zicând: «Voi fi în siguranță, chiar dacă voi umbla în încăpățânarea inimii mele.» Or, asta ar duce la măturarea atât a celor umezi, cât și a celor uscați.“ Nimeni nu va scăpa.

B. Pedeapsa pentru încălcarea legământului (29:22-29)

29:22-28 Generațiile viitoare și națiunile străine vor rămâne uimite de pustiirea Israelului, întrebându-se care să fie motivul pentru care țara aceasta a fost tratată ca cetățile din câmpie: Sodomă și Gomora, Admă și Teboim. Răspunsul pe care-l vor primi: „**Pentru că au părăsit legământul încheiat cu ei de Domnul Dumnezeu părinților lor... pentru că s-au dus să slujească altor dumnezei și să se închine înaintea lor...**“

29:29 Deși există anumite lucruri secrete care sunt numai ale Domnului, în special chestiunile privitoare la judecățile lor, Moise le-a reamintit oamenilor că nu era nimic ascuns cu privire la responsabilitatea ce le revenea lor: de a păzi și respecta legământul încheiat cu Domnul. Cu alte cuvinte, revelația incumbă responsabilitate. Oamenii sunt datori să asculte, iar nu să-și permită să judece cuvântul Domnului. Principiul acesta se regăsește în numeroase texte din Noul Testament. „Pentru cel care știe să facă binele [cel ce primește *revelație*] și nu-l face [*responsabilitatea*], i se socotește păcat“ (Iacov 4:17).

C. Restaurarea survenită în urma revenirii la legământ (cap. 30)

30:1-10 Capitolul 30 anticipează faptul că israeliții aveau să încalce legământul și să fie, în consecință, exilați. Și chiar așa s-a întâmplat! Dar chiar și atunci, Dumnezeu avea să se îndure de ei și să-i refacă, dacă se vor întoarce la El cu pocăință. El îi va readuce în țară. Pe lângă această refacere fizică, va fi și o renaștere spirituală

(„Domnul Dumnezeuul tău îți va tăia împrejur inima“ – v. 6). Atunci oamenii se vor bucura de binecuvântările ascultării, în timp ce dușmanii lor vor fi blestemați. Planurile Celui Atotputernic nu vor da greș, chiar dacă *subiecții* pe care-i vizează aceste planuri *dau greș*. Dumnezeu Își va împlini cuvântul făgăduit patriarhilor, dându-le descendenților acestora țara în stăpânire veșnică. După exil, despre care Domnul știa că se va întâmpla cu certitudine, El îi va restaura și-i va schimba. Așa procedează dragostea necondiționată a marelui Iubitor al sufletelor noastre! Versetul 6 atinge tangențial tema ce va fi dezvoltată cu sute de ani mai târziu de profeți: Noul Legământ (Ier. 32:39ff; Ez. 36:24ff). Acest legământ, deși a fost revelat în VT, nu a fost ratificat decât după moartea lui Cristos, pentru că Noul Legământ a fost pecetluit cu sângele Lui (Luca 22:20).

30:11-14 Moise le-a amintit oamenilor că legământul nu era prea dificil, așa încât ei să nu poată să-l înțeleagă (*misterios*), după cum nu era inaccesibil (departe). Ei nu trebuiau să facă imposibilul pentru a-l descoperi. Domnul îl prezentase personal iar ei nu aveau altă responsabilitate decât aceea de a-l împlini, de a asculta de el. Legământul nu era lesne de aplicat, dar Dumnezeu le dăduse prevederi speciale pentru scădințele lor. Apoi oamenilor li s-a cerut să se pocăiască și să aducă jertfele prescrise. Întrucât jertfele erau reprezentări, arhetipuri ce-L prefigurau pe Cristos, învățămintele care se desprind pentru noi sunt că toți cei care păcătuiesc trebuie să se pocăiască și să creadă în Domnul Isus Cristos și să-și pună încrederea numai în El.

30:15-20 Oamenii au fost puși să aleagă între viață și bine, pe de o parte, și moarte și rău, pe de alta – viața în schimbul ascultării, dar în cazul neascultării: moartea. Moise a făcut apeluri stăruitoare către ei să aleagă viața și binecuvântarea. Răspunsul dorit aducea rezultate bune, inclusiv zile multe și o viață spirituală îmbelșugată, subînțelese în cuvintele: „**lipindu-te de El**.“ Singura alternativă la aceasta era blestemul.

IV. ULTIMELE ZILE ALE LUI MOISE: MOARTEA AFARĂ DIN TABĂRĂ (cap. 31-34)

A. Înlocuirea lui Moise (cap. 31)

31:1-8 Moise atinsese vârsta de o sută douăzeci de ani. Era conștient de decretul pe care-l rostise Dumnezeu că nu va fi lăsat să treacă Iordanul împreună cu israeliții, dar le-a amintit acestora că Domnul va merge cu ei, că Iosua va fi căpitanul lor și că victoria asupra vrăjmașilor lor le era asigurată. În continuare Moise l-a încurajat pe Iosua în public, cu privire la funcția ce i s-a încredințat, asigurându-l de prezența Domnului care-l va însoți (v. 7, 8).

31:9-13 Legea scrisă a fost încredințată leviților, urmând să fie păstrată în chivot. Cele două table ale Decalogului au fost așezate în interiorul chivotului (Ex. 25:16; Ev. 9:4). Acest exemplar al legii a fost așezat lângă chivot. Tot la șapte ani legea trebuia citită în prezența întregului Israel.

Ce trist e să constatăm că lectura Sfintei Scripturi este neglijată în zilele noastre, chiar în cercurile situate pe poziții doctrinare conservatoare. Cuvintele următoare, multe la număr, dar pline de miez, ieșite de sub pana lui C. H. Mackintosh, sunt, din nefericire, mult mai actuale, mult mai valabile în prezent, decât au fost cu un veac în urmă, când au fost redactate:

Cuvântul lui Dumnezeu nu este iubit și studiat, nici pe plan individual, nici public. În schimb, se consumă literatură de proastă calitate, în particular, pe când în public oamenii se dau în vânt după muzică, servicii ritualiste și ceremonii impunătoare. Mii de oameni se duc buluc să asculte muzică, plătind în acest sens prețul de intrare, dar ce puțini sunt aceia care se strâng laolaltă să citească sfintele Scripturi! Acestea sunt faptele. Or, faptele constituie argumente invincibile, peste care nu putem trece. Se manifestă o sete tot mai mare pentru o exaltare religioasă, paralel cu un dezgust tot mai pronunțat față de studierea în liniște a Sfintei Scripturi și față de exercițiile spirituale ale adunării creștine. Nu are nici un rost să negăm că așa ar sta lucrurile. Nu putem să închidem ochii față de aceste lucruri, deoarece

dovezile palpabile ale acestei stări de lucruri ne întâmpină la tot pasul.

Mulțumiri să-I fie aduse lui Dumnezeu, că mai sunt pe ici, pe colo, câte unii care iubesc cu adevărat Cuvântul lui Dumnezeu, se delectează să se strângă laolaltă, în sfântă părtășie, ca să studieze prețioasele adevăruri cuprinse în el. Dea Domnul să sporească numărul unora ca aceștia și să-i binecuvânteze „până când zilele pribegiei se vor fi sfârșit.”²⁰

31:14-18 Acum, când moartea lui Moise nu mai era departe, Dumnezeu l-a chemat pe el și pe Iosua la cortul întâlnirii, apărând înaintea lor într-un stâlp de nor. Mai întâi El i-a revelat lui Moise că israeliții se vor deda în curând la idolatrie, suferind, în consecință, mânia lui Dumnezeu.

31:19-22 Apoi Domnul i-a poruncit lui Moise să scrie o cântare pe care să-i învețe pe israeliți s-o cânte, ca martoră împotriva lor în zilele viitoare.

31:23 Apoi Dumnezeu personal l-a inaugurat pe Iosua să conducă poporul Său în țara promisă și l-a încurajat să fie brav și tare. Și, negreșit, Iosua va fi fost întărit de cuvintele acestea rostite de Iehova. Asta pentru că tocmai L-a auzit pe Dumnezeu spunând că națiunea Israel va cădea în apostazie (v. 16). Prin urmare, nu era permis să se lase descurajat, ci trebuia îmbărbătat în vederea sarcinii ce-i stătea înaintea.

31:24-27 Cartea Legii, adică Deuteronomul, încredințată leviților, va sluji, în același timp, de mărturie împotriva israeliților, când aceștia îl vor părăsi pe Domnul.

31:28-30 Apoi Moise a încredințat următoarea cântare bătrânilor triburilor lor și căpeteniilor, așa cum îi poruncise Dumnezeu.

B. Cântarea lui Moise (cap. 32)

32:1-3 Cântarea ar putea fi rezumată în următoarele cuvinte: Se face apel la Univers să audă cuvântul Domnului, care este înviator și hrănitor ca ploaia și roua pământului. În versetul 3 (ce ar putea sluji de titlu al cântării) Moise arată că lui Dumnezeu I se cuvine toată slava! Cântarea relevă măreția lui Dumnezeu în

contextul relațiilor Sale cu poporul Său, de-a lungul istoriei.

32:4-9 În pofida măreției lui Dumnezeu, a dreptății, credincioșiei și sfințeniei Lui, israeliții L-au părăsit, păcătuiind împotriva Lui. Gloria atributelor lui Iehova este etalată aici, pe fundalul întunecat al răutății perverse a Israelului; a ingratitudei manifestate față de El, Tatăl și Creatorul lor. Când Cel Atotputernic a împărțit pământul la națiunile celelalte, mai întâi El S-a îngrijit de nevoile propriului Său popor, pentru că i-a iubit și a ținut la evrei.

32:10-14 Nașterea și copilăria națiunii Israel este descrisă în versetul 10. După Exodul din Egipt, Dumnezeu i-a călăuzit, i-a instruit și i-a păstrat în viață pe copiii Lui cu dragostea maternă a unui vultur (v. 11). Nici un dumnezeu străin nu a avut nici un rol în păstrarea și conservarea Israelului. Cum se face atunci că națiunea aleasă s-a dedat la idolatrie, atribuind bunătatea lui Dumnezeu altcuiva? Începând din versetul 13, cântarea are un pronunțat ton profetic. El i-a adus în binecuvântările țării promise.

32:15-20 Dar Ieșurun (termen poetic reprezentându-l pe poporul Israel, cu sensul de „popor drept”) s-a răzvrătit împotriva lui Iehova, alipindu-se de idoli. Au preferat să aducă jertfe demonilor, de multe ori sacrificându-și proprii lor copii. Ba chiar s-au coborât până la stupiditatea de a se închina la dumnezei noi, pe care nu-i cunoșteau. Astfel au neglijat adevărata lor Stâncă; L-au dat uitării pe adevăratul lor Tată. În consecință, Domnul Și-a ascuns fața de ei. Această ascundere a feței Sale s-a împlinit când au fost vânduți în captivitate.

32:21-33 După ce l-a dat la o parte pe Israel, Dumnezeu s-a purtat cu har față de Neamuri, căutând să provoace gelozia lui Israel (ca în actuala eră a bisericii). Între timp Israel avea să fie împrăștiat și persecutat. Dar israeliții nu vor fi fost distruși în întregime, pentru că Iehova nu a vrut ca dușmanii Israelului să interpreteze greșit căderea națiunii alese. Nu se punea problema ca stâncă vrăjmașilor lor să fie mai tare, ci Stâncă Israelului îi dăduse să fie

măcelăriți, din pricina răutății lor.

32:34-43 Fragmentul acesta se ocupă de răzbumarea lui Dumnezeu asupra națiunilor de care S-a folosit El pentru a-l pedepsi pe Israel. **Răzbumarea** (v. 35) și judecata (îndreptățirea) (v. 35) sunt ale Domnului. El a jurat pe Sine Însuși (întrucât nu este nici unul mai mare decât El) că se va ocupa de vrăjmașii Lui. Observați cât de integrală va fi această împlinire a judecății (v. 41, 42). În consecință, poporul lui Dumnezeu și toate națiunile se vor bucura de faptul că Dumnezeu S-a răzbumat și a făcut ispășire pentru țara Lui și pentru poporul Lui.

32:44-47 În felul acesta, cântarea lui Moise prezintă un succint tablou istoric și profetic al națiunii Israel. După ce a citit cuvintele cântării, Moise i-a îndemnat solemn pe oameni să-L urmeze pe Domnul, prin cuvintele: „**Căci nu este un cuvânt fără însemnătate pentru voi, pentru că este viața voastră...**”

32:2:48-52 Apoi Domnul l-a chemat pe Moise pe vârful Muntelui Nebo, de unde îi va da prilejul să vadă țara. Dar nu i se va îngădui să pășească în Canaan, datorită păcatului săvârșit de el la Meriba Cadeș, ci va muri pe... Muntele Nebo, fiind îngropat într-o vale din Moab (cf. 34:6).

C. Binecuvântarea lui Moise (cap. 33)

Textul ebraic din acest capitol este destul de greu de descifrat pe alocuri. Astfel au fost propuse diverse opinii și interpretări de către diferiți comentatori. Nu intră în sfera de preocupări a actualei lucrări să pătrundem în detaliile diverselor înțelesuri pe care le-ar putea avea textul ebraic. Ne vom mărgini să sugerăm o imagine concisă și profetică a fiecărei binecuvântări.

33:1-5 Ca ultim act oficial, Moise, omul lui Dumnezeu, a rostit o binecuvântare peste triburile lui Israel. Versetele 2-5 celebrează grija și iubirea manifestată de Dumnezeu față de poporul Său. La Sinai El le-a dat legea. Seir și Muntele Paran se aflau pe traseul urmat din Sinai în Canaan. Într-un limbaj poetic, Moise îl descrie pe Domnul ca **Rege în Iesurun** care își conduce poporul la izbândă. Apoi urmează

binecuvântările individuale:

33:6 Ruben. Situat la est de râul Iordan, în imediata vecinătate a Moabului, cu care se învecina la sud, Ruben va fi vulnerabil la atacuri. De aici și rugăciunea ca tribul să nu dispară, ci să sporească la număr.

Simeon nu este pomenit. Asta pentru că a ajuns să se asocieze foarte strâns cu Iuda și ar putea fi inclus în binecuvântarea adresată aceluia trib.

33:7 Iuda. Tribul acesta avea să fie în fruntea celorlalte în campaniile de cucerire a Canaanului. Domnul este rugat să dea ajutor războinicilor și să-i readucă teferi la ai lor.

33:8-11 Levi. Tumimii și Urimii lui Dumnezeu au fost încredințați lui Levi, tribul criticat de israeliți la Masa și la apele de la Meriba. Tot Levi a fost tribul care a luat partea lui Dumnezeu împotriva propriilor săi concetățeni, când aceștia s-au închinat la vițelul de aur. Levi a fost pus deoparte, încredințându-i-se sarcina de a-i învăța pe oameni și de a aduce jertfe. Moise se roagă ca Domnul să binecuvânteze tăria lui, lucrarea mâinilor sale, și să-și găsească plăcerea în slujba sa, distrugându-i pe cei ce-l urăsc.

33:12 Beniamin. Templul, locuința lui Dumnezeu pe pământ, avea să fie situat în teritoriul lui Beniamin, înconjurat de dealurile dimprejur. Prin urmare, Beniamin este înfățișat aici ca un trib preaiubit, bucurându-se de o părtășie intimă cu Domnul.

33:13-17 Iosif. Teritoriul fiilor lui Iosif avea să fie udat de roua de sus și de izvoarele de jos. El va fi neobișnuit de rodnic, beneficiind de bunăvoința Celui care S-a revelat în rugul aprins. Maiestuoși și puternici, cei doi fii ai lui Iosif vor cuceri națiuni. Lui Efraim i s-a încredințat dreptul de întâi născut și, prin urmare, i se repartizează zece mii, pe când lui Manase i se creditează doar mii.

33:18, 19 Zabulon și Isahar. Încununati de succese pe plan intern și extern, ele vor conduce națiuni la închinarea de la Ierusalim. **muntele** Domnului. Triburile acestea se vor înfrupta din belșugul mărilor și al pământului. Întrucât istoria nu consemnează că aceste triburi au fost până în

prezent conducătoare ale națiunilor la închinare și întrucât ambele triburi au avut în trecut teritorii fără ieșire la mare, binecuvântarea aceasta trebuie negreșit să se refere la epoca Mileniului.

33:20, 21 Gad. Dumnezeu a dat acestui trib un teritoriu întins la est de Iordan. **Gad** a luptat ca **un leu** pentru cucerirea și păstrarea acestui teritoriu, care era alcătuit din pășuni mănoase, alese chiar de el – partea unui lider. Dar tribul acesta nu s-a dat în lături de a participa alături de căpeteniile poporului la cucerirea pământului situat în partea de vest a Iordanului, împlinind astfel voia bună și desăvârșită a Domnului.

33:22 Dan este asemuit cu **un pui de leu**, feroce și puternic, lansând atacuri fulgerătoare prin ambuscade. Teritoriul inițial al lui Dan s-a aflat în partea de sud-vest a Canaanului, dar ulterior daniții au migrat spre nord-est, cucerind teritoriul suplimentare învecinate cu Basan.

33:23 Neftali era situat în partea de nord-est a Canaanului, teritoriul său întinzându-se spre sud, până la Marea Galileii. Tribul a fost încununat cu bunăvoința și binecuvântarea Domnului.

33:24, 25 Așer urma să fie binecuvântat cu descendenți numeroși, cu relații excelente cu alte triburi și cu un ținut bogat în ulei de măsline. **Fierul și bronzul** ni se par a fi materiale neobișnuite pentru confecționarea **sandalelor**. Keil traduce termenul cu „fortărețe“. F. W. Grant sugerează o interesantă variantă de traducere a ultimului rând al versetului 24:

Cei din epoca modernă, în contrast cu cei din vechime, citesc: „odihna ta“ în loc de „tăria ta“. Dar aceste două elemente conțin o dublă asigurare de siguranță durabilă a acestui trib. Și deși s-ar putea să nu fim gata să renunțăm la binecunoscuta variantă, cu care ne-am obișnuit: „as thy days thy strength shall be“ (ca zilele tale să fie tăria ta“, n.tr.), negreșit nu este nelalocul ei ca încheierea acestei minunate binecuvântări să fie: „ca zilele tale să fie *odihna* ta.“²¹

33:26-29 Ultimele versete celebrează măreția lui Dumnezeu, ca unul care acționează în folosul poporului Său. Dumnezeu lui Ieșurun este singurul în cer

care poate ajuta. Milioane au fost întărite de cuvintele din versetul 27: „Dumnezeul cel veșnic este un loc de adăpost și sub brațele Lui cele veșnice este un loc de scăpare.“

Cântarea lui Moise se încheie cu asigurarea că Dumnezeu îi va distruge pe vrăjmașii Israelului și cu promisiunea că poporul Său ales va avea parte de siguranță, pace, prosperitate și biruință.

D. Moartea lui Moise (cap. 34)

34:1-8 Chiar dacă moartea lui Moise din acest capitol ar fi fost consemnată de altcineva, faptul rămâne că Moise a redactat restul Pentateuhului.²² După ce Moise a văzut țara, a murit pe Muntele Nebo și a fost îngropat de Domnul într-un loc secret, negreșit cu scopul de a preîntâmpina situația în care oamenii ar fi ridicat un monument la mormântul legiuitorului, făcând din acesta un loc de venerație și închinare la Moise. Deși Moise era în vârstă de o sută douăzeci de ani când a murit, era încă în putere, alert și în deplina capacitate a facultăților sale. Această afirmație nu contrazice textul de la 31:2. Motivul pentru care Moise nu a mai putut fi conducătorul poporului nu a fost de natură fizică, ci spirituală. Dumnezeu îi spusese că, din pricina păcatului său, nu va conduce poporul la intrarea acestuia în Canaan (31:2), cu toate că fizic ar fi putut s-o facă.

34:9 Apoi Iosua și-a asumat prerogativele de comandant șef. Moise îl confirmase deja pe Iosua ca succesori al său, potrivit Cuvântului lui Dumnezeu, în Numeri 27:18-23. Astfel slujitorul său a devenit succesoriul său – o altă mărturie a smereniei lui Moise.

34:10-12 Despre puțini oameni s-ar putea rosti cuvintele de omagiu care îi sunt adresate în acest verset. Desigur, la data când au fost scrise aceste cuvinte cu care se încheie cartea Deuteronom, Mesia nu Se arătase încă. Versetul 10 a fost, prin urmare, valabil doar până la prima venire a lui Cristos.

„Și Moise într-adevăr a fost credincios în toată casa Lui, ca *servitor*“ (Ev. 3:5). Din pricina păcatului său, el a murit; locul unde a fost înhumat nu se cunoaște. Dar

arhetipul său, Domnul Isus, „a fost credincios... ca *Fiu* peste propria Lui casă“ (Ev. 3:5, 6). *El* pentru păcatele *noastre* a murit; mormântul lui este gol, pentru că El S-a suit la dreapta Tatălui în cer. „De aceea, frați sfinți care aveți parte de chemarea cerească, îndreptați-vă privirile către Apostolul și Marele Preot al mărturisirii noastre, Cristos Isus.... Căci El a fost socotit vrednic de o slavă mai mare decât a lui Moise, cu cât cel care a zidit o casă are mai multă cinste decât casa însăși“ (Ev. 3:1, 3).

NOTE DE SUBSOL

¹(2:1-23) „Uriași“ (transliterat *refa'îm*) se referă la rasa străveche de uriași din care a descins Og. Termenul Refaim a fost aplicat, cu timpul, tuturor oamenilor de statură înaltă.

²(3:1-11) A. Thompson, *Deuteronomy: An Introduction and Commentary*, p. 93.

³(4:4-49) În versiunea Syriacă: *Sirion*.

⁴(5:22) Thompson, *Deuteronomy*, p. 119.

⁵(8:Intro) *Ibid.*, p. 134.

⁶(10:Intro) Împărțirea textului Bibliei în capitole și versete s-a făcut mult mai târziu după ce au fost redactate textele originale.

⁷(15:1-3) Matthew Henry, „Deuteronomy“, *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, I:786.

⁸(15:4-6) E. W. Bullinger, *The Companion Bible*, p. 259.

⁹(16:1-8) D. L. Moody, *Notes from My Bible*, p. 44, 45.

¹⁰(16:16, 17) *Ibid.*, p. 45.

¹¹(18:9-14) Henry G. Bosch, *Our Daily Bread*, Grand Rapids: Radio Bible Class, iunie-iulie-august 1989, august 31.

¹²(20:1-8) Henry, „Deuteronomy“ I:806.

¹³(20:10-20) Vezi Introducerea la Iosua, pentru detalii suplimentare.

¹⁴(22:13-21) Un alt sens posibil constă în faptul că „semnele virginității“ ar putea fi tradus prin „semnele adolescenței“, respectiv o referire la faptul că „fata avea ciclurile regulate de menstruație. Un bărbat care se căsătorește cu o asemenea fată se aștepta să aibă dovada acestui lucru după

ce s-a căsătorit, în afară de cazul în care ea a rămas gravidă imediat, prin relațiile avute cu el. Ceea ce se cerea era dovada că la data când s-a căsătorit fata nu era gravidă și că nu se întrerupsese ciclul menstrual. Dacă s-a făcut vinovată de abateri de natură sexuală după logodnă, orice indicii ale gravidității s-ar fi materializat în cele din urmă și, desigur, s-ar fi născut un copil înainte să se fi scurs nouă luni de la căsătorie. Prin urmare, legea din versetele 13-21 s-ar putea să se refere la conduita miresei în timpul dintre logodnă și căsătorie iar „semnele adolescenței“ să fi fost un test menit să depisteze graviditatea.“ (Thompson, *Deuteronomy*, p. 236. Vezi și discuția de la pagina 235.)

¹⁵(23:1-8) E posibil ca această categorie să se refere la copiii rezultați din relații incestuoase între evrei sau la relații mixte avute cu păgânii.

¹⁶(24:5) „Kinsman redeemer“ este termenul mai vechi, preluat din ediția KJV.

¹⁷(24:17-22) Ronald Sider, *Rich Christians in an Age of Hunger*, p. 92.

¹⁸(26:1-11) Phillip Keller, *A Shepherd Looks at Psalm 23*, p. 46, 47.

¹⁹(29:1) C. R. Keil și F. Delitzsch, „Deuteronomy“. În *Biblical Commentary on the Old Testament*, III:446.

²⁰(31:9-13) C. H. Mackintosh, „Deuteronomy“, în *Notes on the Pentateuch*, p. 895.

²¹(33:24, 25) F. W. Grant, „Deuteronomy“ în *The Numerical Bible*, I:622.

²²(34:1-8) Vezi „Introducerea la Pentateuh“ pentru argumentele în sprijinul paternității mozaice a Pentateuhului.

BIBLIOGRAFIE

- Grant, F. W., „Deuteronomy.“ În *The Numerical Bible*. Vol., I. Neptune, NJ: Loizeaux Brothers, 1977.
- Henry, Matthew. „Deuteronomy.“ În *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*. Vol. I. MacLean, VA: MacDonald Publishing Company, n.d.
- Keil, C. F. and Delitzsch, F. „Deuteronomy.“ În *Biblical Commentary on the Old Testament. The Pentateuch*, Vol.

- III. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.
- Kline, Meredith G. „Deuteronomy“ In *The Wyclife Bible Commentary*, Chicago: Moody Press, 1962.
- Mackintosh, C. H. „Deuteronomy.“ In *Notes on the Pentateuch*. Neptune, NJ: Loizeaux Brothers, 1972.
- Shultz, Samuel J. *Deuteronomy: The Gospel of Love*. Everyman's Bible Commentary. Chicago: Moody Press, 1971.
- Thompson, J. A. *Deuteronomy: An Introduction and Commentary*. The Tyndale Old Testament Commentaries. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1974.
- Towns, Elmer L. „Deuteronomy.“ In *Liberty Bible Commentary*. Lynchburg, VA: The Old-Time Gospel Hour, 1982.